

Nr 173.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till avtal med Luossavaara—Kiirunavaara Aktiebolag och Trafikaktiebolaget Grängesberg—Oxelösund; given Stockholms slott den 8 mars 1932.

Under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för denna dag vill Kungl. Maj:t föreslå riksdagen att

dels bemyndiga Kungl. Maj:t att å statens vägnar med Luossavaara—Kiirunavaara Aktiebolag och Trafikaktiebolaget Grängesberg—Oxelösund träffa avtal i enlighet med härvid fogat förslag;

dels ock bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen därjämte hemställt.

Under Hans Maj:ts

Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

Felix Hamrin.

Förslag till avtal.

I ändamål att dels förse Luossavaara—Kiirunavaara Aktiebolag, nedan benämnt LKAB, med erforderligt kapital dels förekomma, att genom tillämpning av vissa bestämmelser i det avtal, som den 29 juni 1927 träffats mellan bland annat LKAB samt dess intressenter svenska staten och Trafikaktiebolaget Grängesberg—Oxelösund, nedan kallat TGO, kapital drages ur LKAB till men för dess verksamhet, har mellan staten samt LKAB och TGO träffats följande avtal.

§ 1.

LKAB skall tillföras nytt eget kapital till belopp av 60 miljoner kronor medelst utgivande av nya aktier å nominellt 30 miljoner kronor att inbetalas med dubbla paribeloppet, varigenom bolagets aktiekapital och reservfond komma att ökas med vardera 30 miljoner kronor. De nya aktierna skola till lika antal utgöra preferensaktier och stamaktier. De skola lyda på ettusen kronor och i alla avseenden vara likställda med motsvarande äldre aktier. Preferensaktierna tecknas av staten och stamaktierna av TGO. Teckning av aktierna samt inbetalning av desamma skall ske på tidpunkter, varom överenskommelse träffas mellan statsrådet och chefen för finansdepartementet samt LKAB:s styrelse; och skall i avseende å inbetalningen iakttagas, att desamma skall för varje gång ske med lika belopp för preferens- och stamaktier.

I överensstämmelse med vad som gäller beträffande TGO tillhöriga äldre stamaktier skola även de nya stamaktierna utgöra pant till säkerhet för TGO:s samtliga förbindelser enligt 1927 års avtal med undantag av det i dess § 19 gjorda åtagande och skola för detta ändamål, ävensom för att trygga statens rätt till inlösen av desamma, nedsättas såsom i taka händer hos Sveriges Riksbank på sätt, som i § 30 mom. 3 av 1927 års avtal föreskrives. Utan inskränkning i den staten sålunda tillkommande rätt till säkerhet i de nya stamaktierna förklarar staten sig icke hava något att erinra däremot, att desamma pantsätts att i andra hand utgöra säkerhet jämväl för obligationslån eller annan kredit, som TGO må komma att upptaga i och för aktiernas gäldande.

§ 2.

Därest balansräkning, som blivit å LKAB:s bolagsstämma vederbörligen fastställd och som därjämte i vad angår slutresultatet godkänts av minst två utav de av preferensaktieägarna utsedda ledamöterna i bolagets styrelse, utvisar förlust, som antingen uppkommit under det bokslutsår, balansräkningen avser, eller ock under något eller några föregå-

ende bokslutsår uppstått utöver det belopp av royalty eller frakttillägg, som under samma år må hava blivit bolaget påfört, skall, i den mån bolaget så önskar, i första hand den staten enligt § 4 i 1927 års avtal tillkommande royalty och i andra hand statens järnvägar enligt § 14 i samma avtal tillkommande frakttillägg intill belopp, motsvarande förlustens storlek, förbliva hos bolaget inestående såsom en dess skuld.

I avseende å likvidering av sådan inestående skuld, som nyss sagts, skall gälla

a) vad angår frakttilläggen jämte upplupen ränta därå efter 5 procent per år, att så snart vederbörligen fastställd och i ovan angiven ordning godkänd balansräkning utvisar, att bolagets rörelse under det år, balansräkningen avser, gått med vinst, betalning skall erläggas med belopp motsvarande minst hälften av sagda vinst, i den mån vinsten icke åtgår att täcka tilläventyrs från något eller några föregående år balanserad förlust, vilken uppstått utöver det belopp av royalty och frakttillägg, som under samma år må hava blivit bolaget påfört, samt att återstoden jämte ränta skall gäldas senast vid utgången av löpande, i § 14 av 1927 års avtal omförd femårsperiod, och

b) vad angår royaltyn, att, under enahanda förutsättning, som under a) omförmäles, betalning skall, utan tillägg av ränta, erläggas med belopp, som motsvarar vinsten, i vad den överskjuter från föregående år eventuellt balanserad förlust av angiven beskaffenhet, efter avdrag av vad som må enligt a) hava erlagts till gäldande av inestående skuld för frakttillägg,

med rätt för bolaget att, därest det så finner lämpligt, verkställa betalning tidigare än sålunda stadgats.

Skulle TGO tillkommande utdelning å dess aktier i LKAB lyftas, medan sådan skuld för frakttillägg, som här avses, ännu inestår ogulden, skall TGO häfta i borgen såsom för egen skuld för den sålunda inestående skulden intill ett belopp, som motsvarar den lyftade utdelningen.

Innan all från föregående år inestående royalty blivit till staten erlagd, må icke för något år TGO tillkommande vinstutdelning lyftas; och må ej heller ränta beräknas å sålunda inestående utdelningsbelopp.

§ 3.

TGO avstår från den royalty, som enligt § 4 i 1927 års avtal tillkommer bolaget för tiden från och med den 1 oktober 1931.

§ 4.

Genom å ordinarie bolagsstämma fattat beslut må till omfattning och för ändamål, som godkännas av röstande, vilka företräda mer än hälften av preferensaktiekapitalet, fondering av bolagets vinstmedel äga rum nt-

över föreskriven avsättning till reservfond. För att beslut om i anspråktagande av sålunda fonderade medel skall vara giltigt erfordras, att det biträdes av preferensaktieägare på sätt nyss blivit sagt.

§ 5.

Beträffande fördelningen av LKAB:s nettovinst för tiden från och med den 1 oktober 1947 skall iakttagas, att, före tillämpning av bestämmelserna i § 5 mom. b) av 1927 års avtal, skall mellan preferens- och stamaktieägarna lika fördelas ett belopp intill 5 procent av dels skillnaden mellan, å ena sidan, det sammanlagda beloppet av LKAB:s aktiekapital och reservfond minskat med eventuellt av balansräkningen utvisad förlust enligt vederbörligt bokslut per den 1 oktober 1947 samt, å andra sidan, motsvarande belopp, sådant detsamma enligt verkställd beräkning skulle vid samma tidpunkt hava tett sig, därest nu ifrågavarande kapitaltillskott från aktieägarnas sida icke ägt rum, och dels utöver reservfonden fonderade vinstmedel i den mån dylika vinstmedel alltjämt kvarstå från tiden före den 1 oktober 1947. Skulle för något eller några bokslutsår under tiden efter sistnämnda dag hela den utdelade nettovinsten icke hava uppgått till 5 procent av sålunda beräknade belopp, skall jämväl ett mot underskottet svarande belopp under efterföljande år lika fördelas mellan preferens- och stamaktieägarna innan nyss angivna bestämmelser bliva tillämpade.

§ 6.

I händelse statsinlösen av stamaktierna enligt 1927 års avtal kommer till stånd, skall vid uppskattning av den till grund för beräklandet av lösesumman liggande medelnettovinsten per ton malm iakttagas,

att bolagets årliga utgifter under den i §§ 25 och 26 av nyssnämnda avtal omförmälda tioårsperiod skola ökas med ett belopp motsvarande 5 procent ränta såväl å inestående royalty och utöver reservfonden fonderade vinstmedel som å skillnaden mellan, å ena sidan, det sammanlagda beloppet av LKAB:s aktiekapital och reservfond minskat med eventuellt av balansräkningen utvisad förlust vid bokslutsårets ingång samt, å andra sidan, motsvarande belopp, sådant detsamma enligt verkställd beräkning skulle vid samma tidpunkt hava tett sig, därest nu ifrågavarande kapitaltillskott från aktieägarnas sida icke ägt rum,

att royalty, som för något år av tioårsperioden tillkommit staten, skall tilläggas medelnettovinsten, oavsett om royaltyn till staten utbetalats eller fått hos LKAB inestå, samt

att nettovinsten för ett visst år icke skall anses ökad genom att sådana vinstmedel, som enligt § 4 här ovan ett tidigare år fonderats utöver föreskriven avsättning till reservfond, tagits i anspråk för bestridande av någon bolagets kostnad eller utdelning och ej heller anses minskad därigenom att dylik fondering sker.

Vidare skall vid inlösen TGO utöver den sålunda beräknade lösesumman tillgodoföras ersättning motsvarande

dels hälften av LKAB:s fonderade vinstmedel utom reservfonden och
dels hälften av här ovan omnämnda skillnad i beloppet av aktiekapital, reservfond och eventuellt uppkommen förlust vid tiden för inlösen.

§ 7.

Staten och TGO utfästa sig att, såfort sådant lagligen kan ske, genomföra de ändringar i LKAB:s bolagsordning, som härvid fogad bilaga utvisar.

Bilaga.

Bolagsordningen

för

Luossavaara—Kiirunavaara Aktiebolag.

§ 4.

Aktiekapi-
talet.

Bolagets aktiekapital skall utgöra minst åttio och högst tvåhundrafyrtio miljoner kronor, och skall varje aktie lyda å ett tusen kronor.

Aktierna skola vara dels preferensaktier och dels stamaktier med lika många av vardera serien.

Rätt till ut-
delning.

I avseende å fördelningen av den vinst, som enligt bolagsstämmas beslut skall utdelas, gälla följande bestämmelser:

a) För tiden från och med den 1 oktober 1931 till och med den 30 september 1947 skall för varje särskilt bokslutsår vinsten lika fördelas på antalet ton malm, som från bolaget tillhöriga gruvor under året fraktats å järnvägen Svartön—Riksgränsen. Preferensaktierna tilldelas ett belopp per ton, som med sjuttiofem öre understiger halva vinsten per ton. Återstoden av vinsten tilldelas stamaktierna.

b) För tiden från och med den 1 oktober 1947 skall för varje särskilt bokslutsår först lika fördelas mellan preferens- och stamaktier ett belopp intill 5 procent av dels skillnaden mellan, å ena sidan, det sammanlagda beloppet av bolagets aktiekapital och reservfond minskat med eventuellt av balansräkningen utvisad förlust enligt vederbörligt bokslut per den 1 oktober 1947 samt, å andra sidan, motsvarande belopp, sådant detsamma enligt verkställd beräkning skulle vid samma tidpunkt hava tett sig, därest under år 1932 verkställt kapitaltillskott från aktieägarnas sida icke ägt rum, och dels utöver reservfonden fonderade vinstmedel i den mån dylika vinstmedel alltjämt kvarstå från tiden före den 1 oktober 1947. Skulle för något eller några bokslutsår under tiden efter nyss angivna dag hela den utdelade vinsten icke hava uppgått till 5 procent av sålunda beräknade belopp, skall jämväl ett mot underskottet svarande belopp under efterföljande år lika fördelas mellan preferens- och stamaktierna. Sedan så skett, fördelas återstående vinst på antalet ton malm på sätt i mom. a) sägs, varefter vinsten per ton, i vad den belöper på en under bokslutsåret bortfraktad kvantitet av intill 3,750,000 ton malm, ävenledes delas lika mellan preferens- och stamaktier och, i vad den belöper på överskjutande kvantiteter, fördelas med två tredjedelar till preferensaktierna och en tredjedel till stamaktierna.

För preferensaktiernas innehavare gälla, med avseende å rätt att deltaga i val av styrelse och revisorer, ävensom att i övrigt utöva rösträtt och fatta beslut å bolagsstämma, de bestämmelser, som i §§ 10, 14, 17 och 18 andra stycket nedan stadgas.

§ 18 (andra stycket).

Beslut å bolagsstämma rörande arvode eller tantième samt om fondering av vinstmedel utöver föreskriven avsättning till reservfond ävensom om i anspråktagande av sålunda fonderade medel vare ej giltigt med mindre det biträts av röstande, som företräda mer än hälften av preferensaktiekapitalet.

Utdrag ur protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 8 mars 1932.

Närvarande:

Statsministern EKMAN, statsråden GÄRDE, HAMRIN, VON STOCKENSTRÖM, STADENER, GYLLENSWÄRD, LARSSON, HOLMBÄCK, JEPSSON, HANSÉN, RUNDQVIST.

Efter gemensam beredning med chefen för kommunikationsdepartementet anför chefen för finansdepartementet, statsrådet Hamrin:

Den ekonomiska kris, av vilken världen för närvarande hemsökes och vilken gjort sig alltmer kännbar även i vårt land, har i hög grad verkat hämmande på vår järnmalmsexport. Luossavaara—Kiirunavaara Aktiebolags malmskeppningar, vilka motsvara omkring $\frac{3}{4}$ av rikets hela järnmalmsexport och vilka under år 1929 uppgingo till 8,215,517.9 ton, hava sålunda nedgått under år 1930 till 6,702,716.3 ton samt under år 1931 till 2,896,499.3 ton, varav under första halvåret 1,720,762.3 ton och under andra halvåret 1,175,737.5 ton. Anledningen till denna nedgång i malmexporten är att söka däri, att bolagets kunder måst alltmera inskränka sin rörelse. Särskilt de största avnämarna, järnverken i Ruhr-distriktet, hava sett sina avsättningsmöjligheter i hög grad förminskade, varav vållats stora anhopningar i deras malmlager. Såväl till följd härav som på finansiella grunder hava de icke sett sig i stånd att mottaga mera än jämförelsevis begränsade malmkvantiteter, och efter det den finansiella krisen i Tyskland under sommaren 1931 ytterligare tillspetsats, hava svårigheterna att uppehålla malmexporten på detta land i hög grad blivit ökade. Läget har hittills kontinuerligt försämrats, och någon lättnad kan alltjämt icke skönjas. Dessa omständigheter hava nödvändiggjort för Luossavaarabolaget att alltmera inskränka malm-brytningen. Dels är möjligheten att upplagra den brutna malmen vid gruvfälten eller i exporthamnarna starkt begränsad, och dels har bolaget givetvis måst beakta vikten av att icke i allt för hög grad öka sin skuldsättning. Å andra sidan har bolaget av hänsyn till arbetarpersonalen icke velat i högre grad, än vad förhållandena vid varje särskild tidpunkt ansetts påkalla, begränsa driften och därmed åstadkomma ökad arbetslöshet. Redan under hösten 1930, då begränsningen av avsättningsmöjligheterna började göra sig mera kännbar, inskränktes driften vid de lappländska malmfälten till fem dagar i veckan. Då under vintern 1930—

1931 någon lättnad i läget icke inträtt, begränsades driften från och med den 1 april 1931 ytterligare till fyra dagar i veckan, varjämte bolaget under början av nämnda år i ändamål att icke för hastigt öka lagren i exporthamnarna och därmed omöjliggöra vidare brytning, i händelse exporten skulle temporärt avstanna, avdelade en betydande del av arbetarpersonalen för sådana förberedande arbeten, såsom gråbergsbrytning, ortdrivning m. m., vilka icke påkallades av malmbrytningens dåvarande omfattning. Sedan under sommaren och hösten 1931 den finansiella krisen i Tyskland, på sätt nyss nämndes, tillspetsats, såg sig bolaget nödtvunget att vidtaga ytterligare åtgärder ej blott för arbetstidens begränsning utan även för nedbringandet av arbetarantalet, därvid man dock ansåg, att arbetarna borde lämnas skäligen respittid. Från och med den 1 januari innevarande år utgör arbetstiden i Kiruna tre dagar och i MalMBERGET fyra dagar i veckan. Enligt vad från bolaget meddelats, kommer en ytterligare nedsättning av arbetstiden i MalMBERGET att äga rum. Därjämte har arbetarantalet vid gruvfälten och i hamnarna dels på grund av avgång av olika anledningar, dels ock på grund av uppsägningar till en början av dem, vilka haft allenast mera tillfälligt arbete, såsom byggnadsarbete, och senare även av andra anställda, vilka på grund av mindre ömmande förhållanden ansetts i första hand böra komma i fråga, hittills nedbragts räknat från den 1 oktober 1930 med sammanlagt omkring 1,000 man. I detta sammanhang torde böra omnämnas, att Trafikaktiebolaget Grängesberg—Oxelösunds malmbrytning liksom dess malmskeppning inskränkts i motsvarande omfattning.

Oaktat de sålunda vidtagna åtgärderna hava emellertid Luossavaarabolagets malmlager, vilka kunna beräknas för vanliga förhållanden böra per den 1 oktober uppgå till inemot 1.5 miljon ton, ökats per den 1 oktober 1930 till cirka 2 miljoner ton och per den 1 oktober 1931 till cirka 3.5 miljoner ton samt utgjorde den 1 februari innevarande år omkring 4.5 miljoner ton. De återstående lagringsmöjligheterna å nuvarande lagerplatser i hamnarna torde kunna beräknas till cirka 0.9 miljon ton. Härvid är att märka, att skeppningen från Svartön pågår endast omkring 6 månader om året samt att alltså upplagringen därstädes ökas starkare under vintermånaderna.

Samtidigt som malmlagren sålunda ökats, har givetvis även det i rörelsen nedlagda kapitalet ökats. I detta sammanhang anser jag mig böra bringa i erinran, att, då intressenterna i bolaget år 1927, på sätt jag i det följande kommer att något närmare beröra, träffade avtal, varigenom bolagets verksamhet skulle avsevärt utvidgas, det härför erforderliga kapitalet anskaffades icke genom ökning av aktiekapitalet eller genom annat därmed jämförligt tillskott från delägarna utan enbart genom upplåning. Bolagets skulder, som den 1 oktober 1927 utgjorde 52,145,253 kronor 14 öre, ökade sålunda i anledning av utvidgningen av bolagets rörelse till ett belopp av 105,715,758 kronor 24 öre den 1 oktober 1930. Ehuru bolaget, så snart krisen började göra sig mera kännbar, inställde alla de

nya utvidgningar, som över huvud taget lämpligen kunde inhiberas, har emellertid bolagets skuldsättning starkt ökats. Härtill har delvis medverkat, att bolaget måst fullfölja redan gjorda beställningar och avsluta redan påbörjade arbeten samt utbetala i nyssnämnda kontrakt stipulerad royalty. Framför allt är emellertid orsaken att söka däri, att bolaget, ej minst av hänsyn till sin arbetarpersonal, så långt som möjligt hållit driften i gång. Skuldsättningen uppgår för närvarande till omkring 159,500,000 kronor, varav 101,300,000 kronor utgöra obligationslån och lån från pensionsförsäkringsfonden samt omkring 58,200,000 kronor utgöra svävande skuld. Omnämnas bör, att Grängesbergsbolaget iklätt sig borgen för Luossavaarabolagets såväl obligationslån som övriga skulder, samt att Grängesbergsbolaget såväl härigenom som genom direkt kreditgivning till Luossavaarabolaget hittills ensamt fått svara för sistnämnda bolags kapitalförsörjning.

Redan innan ännu Luossavaarabolagets senaste bokslut förelåg färdigt, meddelade mig statens representanter i bolagets styrelse, att åtgärder torde bli erforderliga för att dels ordna bolagets kredit samt dels, så vitt möjligt, förhindra en än svårare arbetslöshet vid gruvfälten.

Sedermera har bolagets styrelse uti skrivelse den 22 januari innevarande år till mig inkommit med framställning, att tillfälle måtte beredas bolaget att träda i förhandling med mig om ett lämpligt ordnande av bolagets kapitalförsörjning och samtidigt om lösandet av vissa andra frågor, som ägde samband med bolagets finansiella läge och med den rådande krisens genomgripande inverkan på bolagets hela verksamhet.

Innan jag redogör för resultatet av de överläggningar, som i anledning av denna framställning ägt rum mellan mig och bolagets verkställande direktör, torde jag böra i korthet erinra om huvudgrunderna för det inbördes rättsförhållandet mellan intressenterna i Luossavaarabolaget. Aktiekapitalet i bolaget är 80 miljoner kronor, varav hälften i stam- och hälften i preferensaktier. De förra tillhöra Trafikaktiebolaget Grängesberg—Oxelösund och de senare svenska staten. Något preferensaktiekapital har emellertid icke av staten inbetalats, utan aktierna överlämnades utan någon statens kontanta insats i anledning av ett mellan staten, å ena, samt nu nämnda med flera bolag, å andra sidan, ingånget, den 7 mars och den 29 juni 1907 dagtecknat kontrakt. I nämnda avtal tillerkändes Luossavaarabolaget rätt att bryta och utan exporttull utföra vissa kvantiteter järnmalm från de bolaget tillhöriga gruvfälten i Kiruna och Malmberget, varjämte staten återkallade en av staten anhängiggjord rättegång rörande rätt till vissa utmål. I utbyte erhöll staten, såsom nyss nämndes, preferensaktier till belopp av 40 miljoner kronor samt garanterades viss inkomst å järnvägssträckan Riksgränsen—Luleå. Å statens aktier skulle för de närmast följande 25 åren belöpa allenast en mindre, till visst belopp för varje bru-

ten ton malm begränsad utdelning, under det att vinsten i övrigt skulle i sin helhet tillfalla Grängesbergsbolaget. Däremot ägde staten efter 25 års förlopp rättighet att efter värdering enligt angivna grunder tillösa sig stamaktierna. Om dylik inlösen ej ägde rum, skulle vinsten sedermera delas lika mellan kontrahenterna. Bolagets ledning skulle ligga hos stamaktieägarna; däremot gävos i kontraktet vissa bestämmelser syftande till att förhindra, att stamaktieägarna genom olämplig skötsel av bolaget eller på annat sätt gjorde inlösningsrätten illusorisk. Tid efter annan träffades särskilda tilläggsavtal, enligt vilka Luossavaarabolaget mot olika brytningsavgifter eller andra åtaganden tillerkändes en utvidgad brytningsrätt, varjämte under år 1922 jämväl skedde en förskjutning av den tidpunkt, då inlösen tidigast fick äga rum. Slutligen avslöts den 29 juni 1927 ett nytt avtal mellan svenska staten, å ena, samt nu nämnda med flera bolag, å andra sidan. Beträffande den närmare innebörden av såväl sistnämnda som de tidigare avtalen torde det tillåtas mig hänvisa till propositionen nr 241 vid 1927 års riksdag. Här torde allenast för sammanhangets skull böra bringas i erinran, att kontrahenterna överenskommo om en väsentligt ökad malmbrytning samt att staten omedelbart tillerkändes en i princip lika rätt med Grängesbergsbolaget till andel i Luossavaarabolagets vinst, under det att den första tidpunkt, då inlösen fick äga rum, i stället undansköts. Statens inkomster såsom delägare i bolaget skulle för tiden till och med den 30 september 1947 bestå i dels en till en krona 50 öre för varje bortfraktad ton malm beräknad royalty och dels rätt till hälften av den vinst, som för varje år återstode, sedan stamaktieägarna fått uppbära en mot royaltyn svarande del av den utdelningsbara nettovinsten. För tiden från och med den 1 oktober 1947 skulle någon royalty icke utgå, utan nettovinsten per ton i vad den belöpte på en under bokslutsåret bortfraktad kvantitet intill 3.75 miljoner ton malm delas lika mellan preferens- och stamaktier och i vad den belöpte på överskjutande kvantiteter fördelas med två tredjedelar till preferensaktierna (staten) och en tredjedel till stamaktierna (Grängesbergsbolaget). För att Grängesbergsbolaget, innan den genom 1927 års avtal beräknade ökade malmbrytningen hunnit komma till stånd, icke skulle behöva se sin årsvinst direkt förminskad, därigenom att staten omedelbart inträdde som hälftendelägare, tillerkändes Grängesbergsbolaget för tiden till och med den 30 september 1932 en särskild royalty. Med hänsyn därtill, att den å preferensaktierna belöpande hälften av denna särskilda royalty skulle sedermera direkt återbetalas till staten, fick denna royalty allenast karaktären av ett räntefritt lån till Grängesbergsbolaget. Beträffande riksgränsbanan utfäste sig Luossavaarabolaget bland annat att, i den mån de i 1907 års avtal angivna fraktsatserna för varje bortfraktad ton malm icke förslogo därtill, svara för driftkostnader, förräntning av anläggningskostnader och avsättning till förnyelsefond m. m. enligt grunder, som garanterade statens järnvägar en

högre minimiinkomst å järnvägen än enligt 1907 års avtal. Därvid medgavs dock bolaget rätt att å frakttilläggen avräkna de överskott, som för statens järnvägar kunde hava under annat år i samma femårsperiod, den första perioden räknad från och med år 1927, uppkommit å de fasta fraktsatserna utöver driftkostnader, förräntning och avsättning till förnyelsefond. I händelse bolagets utskeppning till följd av krig eller blockad under något år nedgått under viss angiven kvantitet, skulle bolagets skyldighet att utgiva frakttillägg minskas enligt vissa närmare angivna grunder.

Verkställande direktören i Luossavaarabolaget har nu vid de med honom förda förhandlingarna dels föreslagit, att staten och Grängesbergsbolaget såsom intressenter i Luossavaarabolaget skulle ordna frågan om det sistnämnda bolagets nuvarande behov av kapital, dels ock hemställt, att vissa jämkningar måtte vidtagas i 1927 års avtal; och har verkställande direktören i sistnämnda hänsende framhållit bland annat följande: Vid tiden för ingåendet av nämnda avtal hade man räknat med utvecklingsmöjligheter, som icke kunnat förverkligas till följd av den nuvarande krisen. På grund härav hade avtalet blivit ogynnsamt för Grängesbergsbolaget. Ehuru man vid avtalets ingående förutsatt, att de båda kontrahenterna skulle, bortsett från den tillfälliga royaltyn till Grängesbergsbolaget, bli i stort sett lika berättigade i avseende å avkastningen från bolaget, hade sålunda kontraktets bestämmelser om royalty för svenska staten medfört, att statens intäkter från Luossavaarabolaget kommit att överstiga Grängesbergsbolagets vinstutdelning. För verksamhetsåret 1 oktober 1927—30 september 1928 hade nämligen staten erhållit i royalty 4,675,856 kronor 25 öre, under det att Grängesbergsbolaget icke erhållit någon som helst vinstutdelning å sina aktier, och för verksamhetsåret 1930/1931 hade staten erhållit i royalty 7,660,528 kronor 35 öre, under det att Grängesbergsbolaget i utdelning erhållit endast 3,580,439 kronor 2 öre. Om man bortsåge från nyssnämnda tillfälliga royalty, som allenast hade karaktären av ett räntefritt lån, hade staten alltså under de fyra senaste åren från Luossavaarabolaget uppburit 8,755,945 kronor mera än vad Grängesbergsbolaget under samma tid bekommit i vinstutdelning å sina stamaktier. Än vidare syntes den i § 14 av 1927 års avtal intagna bestämmelsen om skyldighet för Luossavaarabolaget att till statens järnvägar gälda vissa frakttillägg bli för bolaget alltför betungande. Sålunda kunde man räkna med att enbart för innevarande år bolaget komme att utöver de fastställda fraktsatserna förpliktas erlægga en tilläggsfrakt av 9—10 miljoner kronor. Ehuru bolaget enligt nämnda paragraf i kontraktet hade möjlighet att, om bortfraktningen av malm så starkt ökades, att de stipulerade fraktsatserna gäve statens järnvägar ett överskott utöver beräknade driftkostnader, avskrivningar, förräntning m. m., få räkna sig detta överskott tillgodo å redan guldna frakttillägg under löpande 5-års-

period, kunde det dock enligt verkställande direktörens förmenande kuapast anses sannolikt, att bolaget icke skulle få i sista hand vidkännas betydande belopp av frakttillägg för löpande 5-årsperiod. De nuvarande hindren för bolagets export borde jämföras med krig eller blockad och bolaget alltså i analogi med vad som gällde för sist omnämnda eventualiteter befrias från skyldighet att svara för frakttillägg under nu rådande kris.

Lika med bolagets styrelse har jag funnit det ofrånkomligt att ordna frågan om tillgodoseendet av bolagets nuvarande kapitalbehov. Bolagets aktiekapital, 80 miljoner kronor, varav för övrigt, såsom nyss nämndes, den på statens aktier belöpande hälften aldrig blivit kontant inbetalad, var redan i och för sig alltför ringa för en rörelse av den omfattning, som för Luossavaarabolagets vidkommande blev följden av 1927 års avtal. Att de i anledning av nämnda avtal vidtagna betydande utvidgningarna av bolagets anläggningar överhuvud kunde företagas, utan att intressenterna behöfve investera nytt kapital i bolaget, är att tillskriva bolagets dåvarande goda finansiella ställning. Något kapitaltillskott hade sannolikt ej heller senare blivit erforderligt, därest utvecklingen gått i den riktning, som man då hade anledning att vänta. Under den nu rådande krisen har emellertid bolagets skuldsättning, på sätt nyss nämndes, avsevärt ökat, och det är uppenbart, att bolagets räntekostnader nu nått en höjd, som under nuvarande förhållanden, då bolagets avsättningsmöjligheter alltmera begränsats, kan menligt inverka på bolagets likviditet och kredit. Det synes mig därför nödvändigt, att de båda intressenterna i Luossavaarabolaget tillskjuta det kapital, som erfordras för att avlyfta bolagets nuvarande, svävande skuldsättning.

Likaledes anser jag, att i 1927 års avtal böra göras sådana jämkningar, som påkallas till förhindrande därav, att kapital till men för bolagets verksamhet och dess sunda utveckling drages ur bolaget eller att bolaget för fullgörandet av något dess åtagande gent emot sina intressenter tvingas att verkställa en upplåning, som kan vara skadlig för dess kredit eller likviditet. För sådant ändamål synes det mig lämpligt, att bolaget för år, då dess verksamhet gått med förlust, i viss omfattning beviljas anstånd med erläggande av royalty eller frakttillägg, allt på villkor och under förutsättningar, till vilka jag senare skall återkomma. Ävenledes böra möjligheter beredas att verkställa behöfliga fonderingar inom Luossavaarabolaget.

Däremot anser jag mig icke kunna förorda, att nu upptages frågan om sådana jämkningar i 1927 års avtal, som icke sammanhånga med tillgodoseendet av nu antydda syftemål, utan vilkas ändamål blott vore att bereda en av stamaktieägarna nu påyrkad och av dem såsom skälig ansedd jämkning av statens och Grängesbergsbolagets inbördes förhållande såsom intressenter i Luossavaarabolaget. Väl är det sant, att om den nuvarande krisens verkningar skulle visa sig bliva långvariga eller om man eljest

skulle hava att för framtiden räkna med sådana förhållanden i avseende å vår malmexport, som alldeles kullkastade de beräkningar, vilka lågo till grund för 1927 års avtal, en revision av detta kan bliva påkallad. Sålunda kan det icke vara till gagn vare sig för staten såsom delägare i Luossavaarabolaget eller för den del av vårt näringsliv, som detta bolag representerar, att vår malmförsäljning skulle förhindras eller lamslös genom bestämmelser, som icke kunna bäras av rörelsen. Emellertid kan frågan härom icke anses vara för det närvarande aktuell. Omständigheterna giva ännu icke vid handen annat, än att svårigheterna för vår järnmalmsexport äro av övergående natur, och intet har heller framkommit, som visar, att dessa svårigheter påkalla jämkningar i 1927 års avtal utöver vad av mig nyss angivits.

Förhandlingarna mellan verkställande direktören och mig hava däreför förts med det av mig sålunda angivna begränsade syftet, och har därvid, i samråd med statens representanter i bolagets styrelse, utarbetats ett preliminärt förslag till avtal.

Över avtalsförslaget hava utlatanden infordrats från statskontoret och fullmäktige i riksgäldskontoret ävensom beträffande de i § 2 av förslaget upptagna bestämmelserna, i vad desamma avse ändring i 1927 års malmavtals föreskrifter rörande gäldandet av frakttillägg till statens järnvägar, från järnvägsstyrelsen samt i avseende å förslaget till ändringar i bolagsordningen för Luossavaarabolaget från patent- och registreringsverket.

Såsom svar å remissen har statskontoret uttalat, att det uppgjorda avtalsförslaget syntes statskontoret vara ägnat att, samtidigt som det beredde Luossavaarabolaget möjlighet att fortsätta driften och förhindra ökad arbetslöshet bland gruvarbetarna i övre Norrland, på ett såvitt statskontoret kunde finna i huvudsak tillfredsställande sätt tillvarataga statens ekonomiska intressen. Statskontoret, som givetvis icke nu kunde ingå på bedömande av den framtida ekonomiska betydelsen för statsverket av detaljbestämmelserna i avtalsförslaget, funne sig med hänsyn till vad som anförts rörande Luossavaarabolagets nuvarande ställning böra tillstyrka avtalsförslaget.

Fullmäktige i riksgäldskontoret hava meddelat, att, därest riksdagen beslutar ifrågavarande aktieteckning, fullmäktige givetvis äro beredda att ställa för ändamålet erforderliga medel till förfogande.

Till de av järnvägsstyrelsen samt patent- och registreringsverket avgivna yttrandena återkommer jag i det följande.

Vid redogörelsen för innehållet i avtalsförslaget, vars begränsade syfte mål angives i ingressen, torde det tillätas mig att få paragrafvis följa förslaget.

Det kapital, som staten och Grängesbergbolaget skola ställa till Luossavaarabolagets förfogande, synes lämpligen böra beräknas till 60 miljoner

kronor, varav vardera kontrahenten bör tillskjuta 30 miljoner. Jag anser mig böra i detta sammanhang erinra därom, att staten enbart för de fyra senaste åren i royalty och vinstutdelning från bolaget uppburit ett belopp av 38,532,307 kronor, varjämte staten därutöver äger rätt att av Grängesbergsbolaget framdeles återbekomma hälften av den av detta bolag för samma tid uppburna royalty med 12,239,465 kronor.

Under övervägande har varit, huruvida icke kapitaltillskottet hellre borde lämnas i form av ett långfristigt lån. På sätt jag nyss framhållit, måste emellertid bolagets eget kapital anses alldeles otillräckligt, och det synes mig därför otvivelaktigt, att kapitalförstärkningen bör ske genom nyteckning av aktier. Härigenom vinnes, att bolagets kredit stärkes och att därmed även dess möjligheter att framdeles erhålla lån på gynnsamma villkor ökas, vilket blir till direkt ekonomisk fördel för de båda kontrahenterna såsom berättigade till bolagets vinst.

Nyemissionen av aktier bör ske till lika belopp i stam- och preferensaktier, av vilka Grängesbergsbolaget tecknar de förra och staten de senare. Den kurs, till vilken nyteckningen sker, blir av betydelse därutinnan att, om teckningen sker till kurs över pari, skall vad som inbetalats utöver aktiernas nominella belopp jämlikt § 53 i gällande lag om aktiebolag läggas till reservfonden. Då det synes lämpligt, att reservfonden avsevärt utökas för att bolaget skall kunna möta den förlust, vilken torde vara ofrånkomlig i varje fall för innevarande år och icke minst på grund av den bolaget åvilande förpliktelsen att svara för royalty till staten och frakttillägg till statens järnvägar, torde ökningen av aktiekapitalet böra bestämmas till 30 miljoner kronor, varav hälften i stam- och hälften i preferensaktier, samt aktierna av Grängesbergsbolaget och staten betalas med en överkurs av 100 procent, varigenom reservfonden alltså tillföres ett belopp av 30 miljoner kronor.

I sitt nyssberörda i ämnet avgivna utlåtande har statskontoret anfört, att, då det med hänsyn till den råda ekonomiska krisen och svårigheten att för närvarande finna avsättning för malmen syntes vara nödvändigt att utöka bolagets egna kapital med 60 miljoner kronor, det torde vara ändamålsenligt, att intressenterna i Luossavaarabolaget, staten och Grängesbergsbolaget, genom nyteckning av aktier till dubbel parikurs tillsköte vardera hälften av det erforderliga kapitalet.

Då Grängesbergsbolaget, enligt vad jag inhämtat, för gäldandet av sin andel i kapitaltillskottet räknar med upptagandet av ett obligationslån eller annan motsvarande kredit, vars storlek dock ännu icke kunnat fastställas, samt det för möjligheten att på rimliga villkor erhålla ett sådant lån kan visa sig vara av betydelse, att Grängesbergsbolaget är i tillfälle att ställa sina nytecknade aktier såsom säkerhet för lånet, har en bestämmelse i sådan riktning införts i § 1. Det ligger i sakens natur, att även dessa aktier skola deponeras i riksbanken och tillhandahållas staten vid en eventuell inlösen.

Givet är, att en åtgärd sådan som den av mig nu föreslagna kan komma att bliva av betydelse även för frågan om bolagets skattskyldighet till staten, varför jag haft att överväga, huruvida ur skattesympunkt något vore att erinra emot att Luossavaarabolaget erhöle nödigt kapital genom nyemission av aktier i stället för genom en fast kredit. Därest den av mig förordade formen väljes, ökas visserligen bolagets kapital, varigenom med nu gällande skattelagstiftning skatteprogressionen vid en i övrigt oförändrad inkomstsiffra sjunker. Å andra sidan komme emellertid, därigenom att kapitaltillskottet sker på angivet sätt, bolagets gäldräntor att minskas, varigenom den beskattningsbara inkomsten ökas. Vid av mig verkställda undersökningar med utgångspunkt från bolagets inkomster för de sex senaste åren har befunnits, att om man utgår från en ökning av bolagets kapital med 60 miljoner kronor, nu antydda båda verkningar med nu gällande skattelagstiftning i beskattningshänseende i stort sett neutralisera varandra. Om man emellertid tager i beaktande, att en del av den nya reservfonden kommer att tagas i anspråk för mötande av årets förlust, och man alltså beräknar ökningen av bolagets kapital i beskattningshänseende till ett med hänsyn till förlustens sannolika storlek reducerat belopp, giva beräkningarna vid handen, att det för staten är ur beskattningssynpunkt gynnsammare, att kapitaltillskott sker genom nyteckning av aktier än att kapitalbehovet tillgodoses genom en stadigvarande kredit.

§ 2. På sätt jag nyss nämnde, har jag icke ansett mig kunna nu förorda några sakliga eftergifter i fråga om bolagets skyldighet att gälda frakttillägg till statens järnvägar. Däremot har jag icke anledning motsätta mig det av verkställande direktören i andra hand framförda önskemålet, att Luossavaarabolaget skulle mot ränta erhålla visst anstånd med gäldandet av frakttillägg. För staten såsom aktieägare i bolaget kan det nämligen ingalunda vara fördelaktigt, att bolaget, för att bli i stånd att omedelbart gälda frakttillägg till statens järnvägar, skulle nödgas upplåna därför erforderligt belopp till ränta, som överstege den, med vilken staten för sin upplåning har att räkna, särskilt som det enligt förut refererade bestämmelser i avseende å frakttilläggsberäkningen icke är uteslutet, att statens järnvägar under efterföljande år av femårsperioden kunna komma att bliva skyldiga till större eller mindre del återgälda erhållet frakttillägg. Dock har jag icke ansett mig kunna förorda, att med reglering av fraktskuld skulle, på sätt verkställande direktören föreslagit, i sin helhet anstå till utgången av löpande 5-årsperiod, utan jag har ansett skäligt, att i den mån resultatet av bolagets verksamhet för något år under femårsperioden utvisar vinst, utbetalning av eventuellt oguldna frakttillägg skall äga rum med belopp, motsvarande minst hälften av vinsten.

Vad åter angår den staten såsom preferensaktieägare tillkommande

royaltyn, så har under förhandlingarna verkställande direktören — under erinran att 1927 års avtal byggde på principen om lika berättigande för staten och Grängesbergsbolaget — i första hand hemställt, att royaltyberäkningen, vilken bibehölls från äldre avtal, skulle i sin helhet bortfalla. En dylik åtgärd skulle, å ena sidan, medföra, att statens rätt till inkomst från Luossavaarabolaget under mindre goda år minskade, medan, å andra sidan, under goda år, då vinsten i allt fall försloge till en vinstutdelning å preferensaktierna till belopp, motsvarande den nuvarande royaltyn, staten skulle erhålla större skatteintäkter från bolaget, därigenom att bolagets beskattningsbara inkomst icke bleve genom avdrag av royalty minskad. Huruvida verkningarna i den ena riktningen skulle komma att uppväga verkningarna i den andra, kan ej för det närvarande bedömas. Under nuvarande osäkra förhållanden innebär dock alltid rätten till royalty en viss trygghet för staten. Med hänsyn härtill och då en ändring i den av verkställande direktören förordade riktningen ligger i viss mån utanför ramen för den föreliggande frågan, har jag ej ansett mig böra nu upptaga något förslag i ämnet.

I andra hand har emellertid verkställande direktören hemställt, att bolagets skyldighet att erlægga royalty måtte anknytas, icke såsom nu till malmens bortfraktning från gruvorna, utan till densamma skeppning från exporthamnarna; och har han till stöd för denna hemställan åberopat, att det icke syntes billigt, att royalty skulle utgå, förrän malmen blivit försåld, samt att denna obillighet vore särskilt påfallande, då bolaget såsom nu bröte malm för upplagring för att bereda sin arbetarpersonal utkomst.

Ehuru jag icke kan frånsä det berättigade i vad sålunda anförts, har jag dock ej ansett mig kunna förorda ett eftergivande för såväl goda som dåliga år av skyldigheten att redan vid malmens bortfraktning från gruvorna gälda royalty. Ett eftergivande i sådan riktning skulle innebära, att staten för alltid avstode från royalty för en malmkvantitet, motsvarande genomsnittslagret i exporthamnarna, vilket skulle medföra efterskänkande av ett betydande ekonomiskt värde. Däremot synes det, som om staten skulle kunna godtaga den anordningen, att för år, då bolagets verksamhet gått med förlust, royaltyn finge intill belopp, motsvarande förlustens storlek, räntefritt stå inne hos bolaget såsom en dess skuld till staten, att gäldas i den mån framdeles, på sätt i paragrafen angives, vinst å bolagets rörelse föreligger. Ett dylikt medgivande skulle utan obehörig eftergift av statens ekonomiska intressen skänka tillbörligt beaktande åt bolagets berättigade krav på att en brytning för upplagring i och för beredande av arbetstillfällen för bolagets arbetare icke skulle tvinga bolaget till ökad upplåning för gäldande av statens royalty eller ränta därå. Givet är, att någon förändring i royaltyns natur icke härigenom äger rum.

Enligt nu gällande bolagsordning tillkommer ett avgörande inflytande å bolagets angelägenheter såväl i styrelsen som å bolagsstämman Gränges-

bergsbolaget såsom innehavare av stamaktierna i bolaget. Då emellertid det sätt, på vilket bokslutet uppgöres och balansräkning uppställs, blir avgörande för beräkning av det ekonomiska resultatet av bolagets verksamhet och alltså även för frågan, huruvida Luossavaarabolaget skall tillerkännas anstånd med gäldande av frakttillägg eller royalty, så har jag ansett en förutsättning för nu antydda ändringar i avtalet mellan parterna böra vara den, att staten i förevarande hänseende tillförsäkras garanti mot sådana bokslut, som icke kunna godkännas av minst två av statens representanter i bolagets styrelse.

Till tryggnad av statens järnvägars rätt till frakttillägg har det synts mig böra föreskrivas, att ändock Luossavaarabolagets verksamhet för något bokslutsår visar vinst, stamaktieägarna ej må äga lyfta dem tillkommande utdelning med mindre Grängesbergsbolaget ikläder sig borgen såsom för egen skuld för ett mot vinstutdelningen svarande belopp av ännu inestående frakttillägg.

Då någon ränta ej skall erläggas å inestående royalty, synes det riktigtast, att Grängesbergsbolaget icke får lyfta detsamma tillkommande vinstutdelning för något år, förrän all från föregående år inestående royalty blivit till staten erlagd. Givet är, att ej heller ränta bör beräknas å sålunda inestående utdelningsbelopp. Bestämmelse härom har införts såsom ett sista stycke i paragrafen.

I det utlåtande, som av järnvägsstyrelsen avgivits rörande de föreslagna ändringarna beträffande Luossavaarabolagets skyldighet att gälda frakttillägg till statens järnvägar, har järnvägsstyrelsen uttalat, att därest en anordning träffas, innebärande att statsverket årsvis övertager järnvägsstyrelsens upplöpande fordringar på Luossavaarabolaget för frakttillägg — varigenom statens järnvägar skulle ställas utanför den planerade nyregleringen av förhållandet mellan staten och bolaget — styrelsen givetvis icke hade anledning motsätta sig sagda reglering. I motsatt fall nödgades styrelsen avstyrka, att nu någon ändring vidtoges i fråga om bolagets nuvarande avtalsenliga skyldighet att till järnvägsstyrelsen årligen inbetala debiterat frakttillägg. Skulle emellertid statsmakterna det oaktat vilja besluta förändrade föreskrifter, har styrelsen hemställt, att vissa ändringar måtte vidtagas i det föreliggande förslaget, väsentligen gående ut på att i anslutning till styrelsens redan år 1927 framförda krav på kortare utjämningsperioder bestämmelsen i nuvarande avtal om femårsperioder måtte ändras till att gälla treårsperioder, eller — därest en sådan ändring ej kunde ske — att i avtalsförslagets § 2 första stycket åtminstone borde införas en bestämmelse, vilken begränsar paragrafens giltighet till att avse frakttilläggen för åren 1932—1934, att en ändring borde ske i avseende å det i § 2 punkt a) av förslaget intagna stadgandet om ränteberekening å inestående fraktskuld efter 5 procent, enär denna beräkning innebure en försämring för statens del gentemot bestämmelsen i § 14, sjätte stycket, av 1927 års

avtal, vilken bestämmelse vid fördröjd likvid av de debiterade frakttilläggen föreskriver ränteberäkning efter 6 procent, att sådant år, när bolagets rörelse gått med vinst, betalning för oguldet frakttillägg borde erläggas icke, såsom förslaget innehåller, med belopp motsvarande minst hälften av sagda vinst utan med belopp, svarande mot hela vinsten, samt att, då enligt § 2 första stycket av förslaget frakttillägget skulle hava förmånsrätt gentemot royalty, vilken är en ren inkomst för statsverket, det ej syntes finnas något skäl för att vid återbetalningen omkasta ordningen mellan frakttillägg och royalty.

Till den av järnvägsstyrelsen berörda frågan om träffande av en anordning, varigenom styrelsens upplöpande fordringar å Luossavaarabolaget för frakttillägg kunde överflyttas å statsverket på sådant sätt, att statens järnvägar ställdes utanför den planerade nyregleringen, återkommer jag i det följande. I anledning av vad styrelsen i övrigt erinrat, får jag, utöver vad jag i det föregående anfört, uttala följande. Frågan om utjämningsperiodens längd var föremål för statsmakternas prövning och avgörande i samband med 1927 års avtal. Anledning att nu upptaga detta spörsmål har synts mig lika litet föreligga som jag eljest ansett mig böra framföra andra förslag till jämkningar i 1927 års avtal än sådana, som direkt betingas av ändamålet med det föreliggande avtalsförslaget. Icke heller finner jag skäl förorda styrelsens alternativt framförda förslag, enligt vilket den ifrågasatta överenskommelsen skulle begränsas till att avse allenast frakttilläggen för åren 1932—1934. Även framdeles under avtalstiden kunna liknande svårigheter för den svenska järnmalmens avsättning uppstå som vad nu är händelsen, och om en sådan ny period av svårigheter skulle inträffa, kommer då att förefinnas samma behov av kredit och samma skäl till anstånd med frakttilläggens gäldande. Den i § 14 av 1927 års avtal föreskrivna räntan av 6 procent är att anse som en straffränta och är sålunda ej jämförlig med förevarande fall, då fråga är om ränta vid ett kontrahenterna emellan överenskommet anstånd. Vad angår den inbördes företrädesställningen vid återbetalningen av royalty respektive av frakttillägg må erinras, att, eftersom det senare, men icke den förra, löper med ränta, det ur denna synpunkt för statsverket såsom helhet betraktat snarare är att föredraga, att royaltyn återbetalas i första och frakttillägget i andra hand. Påpekas må för övrigt i detta sammanhang den i § 2 av förslaget intagna bestämmelsen om Grängesbergsbolagets borgensansvarighet för innestående fraktskuld intill belopp motsvarande lyftad utdelning.

Med hänsyn därtill att staten enligt kontraktsförslaget under viss försättning medger räntefritt anstånd med gäldande av royalty, har i förslaget upptagits bestämmelse därom, att Grängesbergsbolaget skulle för sin del avstå från den nämnda bolag enligt § 4 i 1927 års avtal ytterligare tillkommande royalty.

§ 4. I § 4 har upptagits bestämmelse, som bereder möjlighet till fondering. I främsta rummet avses därmed att under goda verksamhetsår kunna avsätta belopp till gäldande av de på samma års inkomst framdeles belöande skatter.

Med hänsyn till den inverkan på vinstutdelningens storlek och därmed även på statsverkets inkomst från malmbolaget, som ett beslut om fondering eller om i anspråktagande av tillgängliga fonder utövar, har det synt mig lämpligt, att Kungl. Maj:t tillförsäkras ett direkt inflytande i hithörande frågor. Detta har föreslagits skola ske på det sätt, att preferensaktieägarna, vilkas rösträtt å ordinarie bolagsstämma brukar utövas genom ett av Kungl. Maj:t för varje gång särskilt förordnat ombud, skola lämna sitt medgivande såväl till fondering som till beslut om i anspråktagande av fonderade medel. Då i ett annat fall, där ett avgörande inflytande tillerkänts preferensaktieägarna, detta i gällande bolagsordning uttryckts därmed, att beslutet skall biträdas av röstande, som företräda mer än hälften av preferensaktiekapitalet, har motsvarande ordalydelse här kommit till användning.

§ 5. Enligt § 5 b) av 1927 års avtal skall, såsom tidigare nämnts, för tiden från och med den 1 oktober 1947 nettovinsten per ton i vad den belöper på en under bokslutsåret bortfraktad kvantitet av intill 3.75 miljoner ton delas lika mellan preferens- och stamaktier, och i vad den belöper på överskjutande kvantiteter fördelas med två tredjedelar till preferensaktierna och en tredjedel till stamaktierna. Givet är emellertid, att i den mån bolagets nettovinst för tiden efter den 1 oktober 1947 ökas därigenom, att de båda intressenterna genom tillskott av kapital eller genom fondering av vinstmedel före den 1 oktober 1947 nedbragt bolagets räntekostnader, så bör också vinstökningen dem emellan fördelas i samma proportion, d. v. s. till lika delar. Bestämmelse i sådant syfte har införts i förslaget § 5.

§ 6. De i § 6 av förslaget intagna stadgandena rörande beräkning av lösesumman vid en statsinlösen av stamaktierna avse att, å ena sidan, borteliminera verkningarna å den till grund för lösesummans beräknande liggande nettovinstens storlek, så att nettovinsten blir uppskattad till samma belopp, som om kapitaltillskott ej skett eller någon fondering ej ägt rum samt, å andra sidan, att, sedan lösesumman sålunda fastslagits till det belopp, vartill densamma eljest skulle uppgått, därutöver tillerkänna Grängesbergsbolaget gottgörelse för dess hälft i den vid tiden för en inlösen förefintliga ökning av bolagets kapital, reservfond och fonderade vinstmedel, som är att hänföra till det nu gjorda kapitaltillskottet eller till beslut om fondering av medel, som eljest skulle utdelats.

§ 7. Denna paragraf upptager en förpliktelse för kontrahenterna att genomföra de ändringar i bolagsordningen, som betingas av kontraktets inne-

håll i övrigt. Nämda ändringar hava sammanförts i en bilaga till avtalet.

I sitt yttrande över de föreslagna ändringarna i bolagsordningen har patent- och registreringsverket förklarar sig icke hava något att erinra mot desamma.

För beredande av de medel till förutberörda belopp av 30 miljoner kronor, som erfordras för statens ifrågavarande aktieteckning i Luossavaarabolaget, torde anslag böra anvisas å nästkommande års riksstat. På sätt statskontoret i sitt yttrande i ärendet anfört, bör teckningen finansieras av lånemedel, som anvisas bland utgifter för kapitalökning under rubriken »Fonden för statens aktier». Anslaget lärer böra erhålla reservationsanslags natur. Därest, såsom sannolikt är, betalningen för de tecknade aktierna skall erläggas före nästa budgetårs ingång, torde medel härför kunna åvägbringas sålunda, att statskontoret, åt vilket ämbetsverk aktieteckningen lärer komma att uppdragas, med anlitande av tillgängliga medel inbetalar det tecknade beloppet mot ersättning från omförmälda anslag, så snart detsamma efter det nya budgetårets ingång blir disponibelt. Av statskontorets yttrande framgår, att hinder mot en dylik anordning icke möter, därvid det emellertid lärer vara nödvändigt, att statskontoret från riksgäldskontoret rekvirerar motsvarande summa av de medel, som av ämbetsverket överlämnats till riksgäldskontoret för förvaltning.

*Medelsan-
skaffningen
m. m.*

I samband med ifrågavarande anslagsäskande bör förslag framläggas därom, att den i statsverkspropositionen upptagna inkomstiteln »Övriga lånemedel» skall, vid bifall till anslagsäskandet, höjas med ett mot anslaget svarande belopp av 30 miljoner kronor.

Enligt det föreliggande avtalsförslaget skall, såsom av det föregående framgår, Luossavaarabolaget kunna mot ränta erhålla anstånd med gäldandet av frakttillägg till statens järnvägar, dock längst intill utgången av löpande, i § 14 av 1927 års avtal omförmälda femårsperiod. Härav kan, därest ej särskilda åtgärder vidtagas, följderna bliva, att, när bolaget åtnjuter anstånd med visst års frakttillägg, inlevereringen av statens järnvägars överskott kommer att fördröjas och statens å budgeten redovisade inkomst från statens järnvägar att nedgå, medan för senare år, då bolaget inbetalar sådant uppskjutet frakttillägg, sagda inkomst komme att bliva i motsvarande mån större. Nu angivna förhållande har av järnvägsstyrelsen anförts såsom skäl mot avtalsförslaget. Ur statsregleringssynpunkt är också en dylik ojämnhet i inlevereringen av statens järnvägars överskott icke önskvärd. Till undvikande härav synes — då det ju här endast är fråga om en förskjutning i tiden av vad från Luossavaarabolaget skall komma statsverket till godo — den anordningen kunna komma till användning, att å riksstaten ställes till förfogande ett särskilt anslag, att utgå av lånemedel; vilket anslag anlitas för inbetalning till statsverket av ett be-

lopp, motsvarande det uteblivna frakttillägget. Återbetalningen av de för täckande av ifrågavarande förskott upplånade medlen skulle sedermera äga rum i samband med bolagets avbetalningar å dess fraktskuld. Med en dylik anordning skulle förekommas, att det enligt avtalsförslaget medgivna uppskovet med frakttilläggs inbetalande komme att inverka förryckande på statsregleringen, varjämte järnvägsstyrelsens i det föregående angivna önskemål skulle kunna tillgodoses. Till frågan om de åtgärder, som i nu berörda hänseenden kunna bliva erforderliga för nästkommande budgetår, anhåller jag att vid ett senare tillfälle få återkomma.

Samtidigt som genom det nu upprättade avtalsförslaget Luossavaara-bolagets kapitalbehov skulle tillgodoses, har jag även sökt så långt sig göra låter trygga vidtagandet av åtgärder till motarbetande av arbetslösheten. Från bolaget har i detta hänseende gjorts den utfästelse, som framgår av dess den 5 mars 1932 dagtecknade skrivelse, vilken torde få såsom bilaga I fogas vid detta protokoll. I skrivelsen avsedda hinder utanför bolagets kontroll innefatta bland annat strejk och av vederbörande arbetsgivarorganisation påbjuden lockout.

Bolagets möjligheter att verkställa upplagringar äro såsom redan framhållits till största delen utnyttjade, och även möjligheterna att verkställa gråbergsbrytning och andra förskottsarbeten äro ingalunda obegränsade. Emellertid har jag beräknat, att för tiden intill den 1 oktober 1933 ett belopp av sex miljoner kronor utöver kostnaden för en mot skeppningens svarande malm brytning med tillhörande förberedande arbeten skall användas i den mån så erfordras till motarbetande av ytterligare arbetslöshet vid bolagets arbetsplatser inom landet. Jag förbiser därvid ej, att förhållandena kunna komma att så gestalta sig, att det oaktat ytterligare driftsinskränkningar kunna bliva nödvändiga även inom en jämförelsevis nära framtid.

1927 års malmavtal ävensom gällande bolagsordning för Luossavaara—Kiirunavaara Aktiebolag torde få såsom bilagor II och III fogas vid detta protokoll.

Föredragande departementschefen uppläser härefter dels det i enlighet med vad han sålunda anfört upprättade förslaget till avtal dels ock förslag till därav påkallade ändringar i den för Luossavaara—Kiirunavaara Aktiebolag gällande bolagsordning samt hemställer, att Kungl. Maj:t måtte genom proposition föreslå riksdagen att

dels bemyndiga Kungl. Maj:t att å statens vägnar med Luossavaara—Kiirunavaara Aktiebolag och Trafikaktiebolaget Grängesberg—Oxelösund träffa avtal i enlighet med nämnda förslag;

dels bland utgifter för kapitalökning under rubriken »Fonden för statens aktier» till teckning av aktier i Luossavaara—Kiirunavaara Aktiebolag för budgetåret 1932/1933 anvisa ett reservationsanslag, att utgå av lånemedel, av ..... kronor 30,000,000;

dels ock vid bifall till sistnämnda förslag höja den i statsverkspropositionen upptagna inkomstiteln »Övriga lånemedel» med motsvarande belopp.

Denna av statsrådets övriga ledamöter biträdade hemställan bifaller Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten samt förordnar, att proposition av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar, skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

R. Borgström.

Bilaga I.

Till Herr Statsrådet och Chefen för Kungl. Finansdepartementet.

Sedan mellan Eder för svenska staten, å ena sidan, och verkställande direktören för undertecknade Luossavaara—Kiirunavaara Aktiebolag, här nedan benämnt LKAB, å andra sidan, förhandlingar ägt rum rörande frågan om tillgodoseendet av bolagets kapitalbehov, vilka förhandlingar lett till upprättandet av ett förslag till avtal mellan staten, LKAB och Trafikaktiebolaget Grängesberg—Oxelösund, får LKAB härmed i överensstämmelse med vad vid nämnda förhandlingar av Eder betingats — under förutsättning av att nämnda förslag till avtal blir av parterna definitivt antaget och med reservation för eventuellt inträffande hinder utanför bolagets kontroll — förbinda sig att, för tiden från och med den 1 januari 1932 till och med den 30 september 1933 räknat, dels upprätthålla brytningen vid bolagets gruvfält i minst den omfattning, som motsvarar malmskeppningen från Narvik och Svartön, ävensom utföra de mot en sådan brytning svarande förberedande arbeten av olika slag såsom gråbergsbrytning, ortdrivning m. m., dels därutöver utföra förberedande arbeten eller malmbrytning jämte upplagring samt andra arbeten, som därmed kunna äga samband, för ett sammanlagt belopp av minst sex miljoner kronor, allt dock endast i den mån så kan erfordras till motarbetande av ökad arbetslöshet bland bolagets arbetare i Kiruna, Malmberget och å Svartön. I nyssnämnda belopp av 6 miljoner kronor skola ej inräknas andra omkostnader än sådana, som omedelbart föranledas av respektive arbeten och som nedläggas inom landet, och må i kostnaderna för malmbrytning ej heller medräknas järnvägsfrakt för malmen från gruvfälten till hamnarna.

Stockholm den 5 mars 1932.

LUOSSAVAARA—KIIRUNAVAARA AKTIEBOLAG.

Walter Philipson.

M. Waldenström.

Bilaga II.

1927 års malmavtal

mellan Svenska staten, å ena, samt Luossavaara—Kiirunavaara Aktiebolag m. fl., å andra sidan.

Emellan Svenska staten, å ena, samt Luossavaara-Kiirunavaara Aktiebolag (nedan kallat LKAB), Trafikaktiebolaget Grängesberg—Oxelösund (nedan kallat TGO), Aktiebolaget Gellivare Malmfält (nedan kallat ABGM) och Norrbottens Järnverks Aktiebolag eller vissa av dessa bolag, å andra sidan, hava träffats avtal:

1) den 7 mars och den 29 juni 1907 mellan Svenska staten samt LKAB, ABGM och TGO;

2) den 9 april och den 26 juni 1908 mellan Svenska staten samt LKAB och TGO;

3) den 30 september och den 6 oktober 1911 mellan Svenska staten och LKAB;

4) den 4 april och den 18 juli 1913 mellan Svenska staten samt LKAB, ABGM och TGO;

5) den 1 juli 1918 mellan Svenska staten samt TGO och Norrbottens Järnverks Aktiebolag;

6) den 1 juli 1918 mellan Svenska staten samt LKAB, ABGM och TGO samt

7) den 9 mars och den 14 juli 1922 mellan Svenska staten samt LKAB, ABGM och TGO.

Med upphävande av bestämmelserna i dessa avtal i vad de avse tiden efter den 30 september 1927 och icke innebära överlåtelse av äganderätt, har nu mellan Svenska staten, å ena, samt LKAB och TGO, å andra sidan, för tiden därefter träffats följande avtal, vilket biträtts av ABGM och Norrbottens Järnverks Aktiebolag i den mån det rör deras rätt.

§ 1.

Staten och TGO utfästa sig att, så fort sådant lagligen kan ske, genomföra de ändringar i LKAB:s bolagsordning, som härvid fogad bilaga nr 1 utvisar, att tillämpas från och med ingången av nästa bokslutsår den 1 oktober 1927.

Ändringar i
LKAB:s
bolagsord-
ning.

§ 2.

Den 1 oktober 1927 återlämna TGO och Norrbottens Järnverks Aktiebolag till staten och staten till LKAB utan lösen nyttjanderätten till Luossavaara malmfält för den återstående nyttjanderättstiden; och avstår staten från sin rätt enligt § 6 mom. 4 i 1907 års kontrakt att efter nyttjanderättstidens utgång med full äganderätt behålla sagda malmfält.

Luossavaara.

LKAB erlägger den 1 oktober 1927 till TGO och Norrbottens Järnverks Aktiebolag lösen för alla av bolagen bekostade, för gruvornas tillgodogörande och administrerande anordnade anstalter, byggnader och annat likasom maskiner, redskap och material med ett belopp av 2,500,000 kronor.

§ 3.

Malm-
kvantiteter.

LKAB berättigas att från och med den 1 oktober 1927 från gruvfälten Kiirunavaara, Gellivare och Luossavaara för varje bokslutsår bortfrakta högst nio miljoner (9,000,000) ton järnmalm, därav

från Kiirunavaara	6.1 miljoner ton,		
» Gellivare	2.5	»	» ,
» Luossavaara	0.4	»	» ,

Fördelningen av ifrågavarande kvantiteter på de särskilda malmfälten må förskjutas i så måtto, att bortfraktningen från ett eller två av gruvfälten ökas med högst 10 procent av ovan angivna myckenhet, varvid nedläggning med samma kvantitet skall ske i bortfraktningen från det eller de övriga gruvfälten.

Därest det finnes ur brytnings- eller försäljningssynpunkt lämpligt och för statens järnvägar möjligt, må de sålunda fastställda årskvantiteterna överskridas med intill 10 procent, varvid dock skall iakttagas att de under en period av tre på varandra följande bokslutsår bortfraktade kvantiteterna icke må sammanlagt överstiga tjugusju miljoner (27,000,000) ton eller för varje malmfält utgöra mer än tre gånger den enligt andra stycket ovan tillåtna årliga maximikvantiteten.

§ 4.

Royalty.

För varje ton järnmalm, som LKAB enligt bestämmelserna i § 3 här ovan bortfraktar, skall LKAB erlägga royalty dels till staten med en krona femtio öre för under tiden 1 oktober 1927—30 september 1947 bortfraktad malm, dels till TGO med en krona för under tiden 1 oktober 1927—30 september 1931 bortfraktad malm och med femtio öre för malm, som bortfraktas under tiden 1 oktober 1931—30 september 1932.

Den 30 september varje år skall approximativt likvid av ifrågavarande royalty erläggas för den kvantitet malm, som enligt kungl. järnvägsstyrelsens ungefärliga beräkningar under bokslutsåret fraktats på järnvägen Svartön—Riksgränsen på grund av bestämmelserna i detta kontrakt; och skall den slutliga regleringen av likviden äga rum i samband med den fördelning av LKAB:s vinst, som enligt § 5 här nedan skall äga rum.

TGO förbinder sig att den 30 september 1938 till staten erlägga ett belopp motsvarande hälften av den royalty TGO enligt denna paragraf uppburit för bokslutsåret den 1 oktober 1927—den 30 september 1928 samt att sedermera den 30 september ett vart av åren 1939, 1940, 1941 och 1942 utbetala halva beloppet av royaltyn för ett vart av de respektive bokslutsåren 1928—1929, 1929—1930, 1930—1931 och 1931—1932.

§ 5.

Vinstfördel-
ning.

LKAB:s utdelningsbara nettovinst, efter royalty, skatter och avskrivningar, skall för varje särskilt bokslutsår lika fördelas på antalet ton malm, som under året fraktats å järnvägen Svartön—Riksgränsen enligt bestämmelserna i detta kontrakt. Denna nettovinst per ton skall fördelas mellan preferens- och stamaktier på följande sätt:

a) För tiden från och med den 1 oktober 1927 till och med den 30 september 1947 tilldelas preferensaktierna ett belopp per ton, som med 75 öre understiger halva nettovinsten per ton. Återstoden av nettovinsten tilldelas stamaktierna.

b) För tiden från och med den 1 oktober 1947 skall nettovinsten per ton i vad den belöper på en under bokslutsåret bortfraktad kvantitet av intill 3,750,000 ton delas lika mellan preferens- och stamaktier, och i vad den belöper på överskjutande kvantiteter fördelas med två tredjedelar till preferensaktierna och en tredjedel till stamaktierna.

§ 6.

LKAB förbinder sig att sörja för en i allo rationell malmbrytning. Vid brytningen skola tillämpas de brytningsmetoder, som med behörig trygghet för arbetsmanskaper och framtida brytning nu och framdeles lämna bästa ekonomiska resultat.

Brytningens
anordnande.

För upprätthållande av en fullt kontinuerlig brytning skola häng- och liggväggar nedtagas i erforderlig utsträckning och alla förberedande arbeten såsom schaktanläggningar, schaktens avsänkning och utfraktsorter påbörjas och utföras i god tid.

Vid brytningen skola för övrigt följas de i bilaga 2 angivna riktlinjer. Om förändrade förhållanden eller oförutsedda omständigheter så påfordra, må avvikelse likväl ske, därest beslut härom biträdes av minst två av de av preferensaktieägarna utsedda ledamöterna i LKAB:s styrelse.

Bolaget förbinder sig att hålla all för rörelsen erforderlig egendom i gott skick.

Staten berättigas att taga del av alla undersökningar, LKAB anställt eller kommer att anställa rörande malmtillgången såväl i Luossavaara och Kiirunavaara som i Gellivare, ävensom att själv låta anställa sådana undersökningar, i den mån det kan ske utan att arbetet i gruvorna därigenom hindras eller uppehålles.

Utän särskilt tillstånd av Kungl. Maj:t må icke sådan ändring vidtagas i brytningsmetoderna, att den i djupbrytningsmagasinen förefintliga malmkvantiteten vid slutet av någon i § 25 mom. 2 omfördad tioårsperiod blir mindre än vid början av samma tioårsperiod och icke heller minskas från slutet av en sådan period till närmast följande inlösendag.

§ 7.

LKAB är icke skyldigt att på grund av malms bortförande göra avskrivning å själva malmfyndigheterna, ej heller å markvärde. I övrigt skola avskrivningar företagas enligt de i bilaga 3 angivna riktlinjer. Avvikelse från dessa må likväl ske, därest beslut därom biträdes av samtliga de av preferensaktieägarna utsedda ledamöterna i LKAB:s styrelse.

Avskriv-
ningar.

§ 8.

Staten skall hava rätt att, därest den det påfordrar och erbjuder lika förmånliga villkor, som vid upplåning hos annan kunna erhållas, själv lämna LKAB kredit intill det belopp, av vilket LKAB har mera stadigvarande behov.

Upplåning.

§ 9.

Mom. 1. De av stamaktieägarna valda ledamöterna av LKAB:s styrelse äga att inom styrelsen utse ordförande och verkställande direktör. Vid förfall för den ordinarie ordföranden skall den bland de av stamaktieägarna valda styrelseledamöterna, som dessa härtill utse, inträda i hans ställe såsom ordförande. Därest staten jämlikt § 25 eller § 26 gjort bindande tillsägelse om inlösen av TGO tillhöriga stamaktier i LKAB,

Organisa-
tion.

äga de av preferensaktieägarna valda ledamöterna av LKAB:s styrelse att utse ordförande och ersättare för honom för tiden efter den ordinarie bolagsstämma, som närmast föregår inlösningsdagen, samt verkställande direktör för tiden efter inlösningsdagen.

I de fall, då hittills enligt bestämmelse i mom. 3, andra stycket, av § 12 i LKAB:s bolagsordning fråga vid lika röstetal inom styrelsen skolat avgöras genom lottning, skall ordföranden äga utslagsröst.

Vid styrelsens för LKAB sammanträden skola anmälas eller behandlas de grupper av ärenden, beträffande vilka de av preferensaktieägarna valda styrelseledamöterna må tid efter annan förena sig om att begära, att föredragning inom styrelsen skall äga rum. Denna bestämmelse skall dock icke verka rubbning i fråga om den beslutanderätt, som enligt gängse kutym bör tillkomma verkställande direktören.

Frågor av större betydelse skola, därest minst två av de av preferensaktieägarna valda styrelseledamöterna så påfordra, behandlas vid två styrelsesammanträden med minst en veckas mellanrum.

Mom. 2. De av preferensaktieägarna valda ledamöterna av LKAB:s styrelse skola hava rätt att tillsätta en jourhavande revisor jämte erforderliga biträden åt denne. Arvoden åt revisorn och hans biträden bestämmas av nämnda styrelseledamöter samt gäldas av LKAB.

Mom. 3. LKAB:s handelsböcker, kontrakt, korrespondens och andra affärshandlingar skola, efter därom hos verkställande direktören framställd begäran, hållas tillgängliga för de av preferensaktieägarna valda styrelseledamöterna och den i föregående moment omförmälde revisorn med biträden.

Mom. 4. Beslut å bolagsstämma i LKAB rörande arvode eller tantième är icke giltigt, med mindre det biträdes av röstande, som företräda mer än hälften av preferensaktiekapitalet.

Mom. 5. All för LKAB:s verksamhet erforderlig personal vid Kiiruna-vaara, Luossavaara och Gellivare malmfält samt i Narvik och Luleå (Svartön) skall, såvida ej minst tre av de av preferensaktieägarna utsedda styrelseledamöterna annat medgiva, vara anställd uteslutande i LKAB:s tjänst. All annan för bolagets verksamhet erforderlig personal skall likaledes vara anställd i LKAB:s tjänst, men utan hinder från statens sida för densamma att jämväl vara anställd hos TGO.

I avseende å tiden för personalens anställning hos LKAB skall iakttagas, att, därest staten enligt § 25 eller § 26 verkställer inlösen av TGO tillhöriga stamaktier i LKAB, tjänsteman må kunna från och med inlösningsdagen uppsägas till frånträdande av sin befattning senast sex månader efter det uppsägningen skett.

Mom. 6. Beträffande försäljningen av LKAB:s malm skall gälla följande:

a) Försäljningen skall ledas av LKAB:s personal samt ske i bolagets eget namn och direkt till förbrukarna, såvida ej styrelsen genom beslut, som biträdes av minst två av de av preferensaktieägarna valda ledamöterna, bestämmer, att försäljning skall ske i annan ordning.

b) Försäljning må icke avslutas för längre tidsperiod än fem år från dagen för försäljningsavtalets avslutande, därest minst tre av de av preferensaktieägarna valda styrelseledamöterna förena sig om att vägra godkännande av dylik försäljning på skäl, som av dem till styrelsens protokoll angivas; dock att vad sålunda stadgats icke innefattar hinder för försäljningar avseende slutlig leverans före utgången av år 1942.

Mom. 7. LKAB äger icke utan godkännande av minst två av de av preferensaktieägarna valda styrelseledamöterna eller den av dem, åt vilken Kungl. Maj:t i sådant avseende givit uppdrag, avsluta försäljningsavtal eller ingå annan rättshandling, som innefattar åtagande för längre tid än intill den närmaste dag därefter, då staten med tillämpning av bestämmelserna i § 25 kan inlösa TGO:s aktier i LKAB.

Mom. 8. LKAB må icke utan de av preferensaktieägarna valda styrelseledamöternas godkännande driva annan verksamhet än som betingas av innehållet i detta avtal.

Mom. 9. Fördelning av för LKAB och TGO gemensamma omkostnader skall, därest minst två av de av preferensaktieägarna valda ledamöterna av LKAB:s styrelse så påfordra, fastställas genom särskilt avtal, som skall godkännas av Kungl. Maj:t.

§ 10.

LKAB berättigas att ett år efter tillsägelse inlösa högst så stor del av TGO vid tiden för tillsägelsen direkt eller indirekt tillhörigt fartygsrum, att med detsamma kan utskeppas lika stor kvantitet malm, som i medeltal under närmast föregående femårsperiod utskeppats med TGO:s eget tonnage. Det åligger LKAB att utöva denna inlösningsrätt, så snart de av preferensaktieägarna utsedda styrelseledamöterna det påfordra.

Inlösen av tonnage.

Lösesumman skall utgöras av det belopp, vartill fartygens värde fastställs genom värdering av skiljemän utsedda enligt skiljemannalagen med iakttagande av att Kungl. Maj:t skall utse skiljeman för LKAB.

§ 11.

TGO och Norrbottens Järnverks Aktiebolag överlåta till LKAB från och med den 1 oktober 1927 nyttjanderätten till de områden inom Jukkasjärvi kronopark vid Luossavaara, till vilka TGO och Norrbottens Järnverks Aktiebolag äga nyttjanderätt enligt nu gällande arrendekontrakt med staten; och tillförsäkrar staten LKAB att få behålla nyttjanderätten såväl till nämnda områden som ock till de områden vid Gellivare och Kiirunavaara, som innehavas av LKAB enligt nu gällande kontrakt med staten, allt så länge bolaget uppehåller gruvdriften inom respektive Gellivare, Kiirunavaara och Luossavaara malmfält och mot arrende- och övriga villkor överensstämmande med dem, som innehållas i förenämnda, nu gällande kontrakt.

Arrende.

§ 12.

LKAB medgiver, att gränserna på djupet för de bolaget tillhöriga utmål, som må vara lagda enligt 1855 års gruvestadga, beräknas såsom vore samma utmål lagda enligt nu gällande gruvestadga.

Utmål.

§ 13.

Med avseende å LKAB:s malmfraktning å järnvägen Svartön—Riksgränsen skola för tiden till och med den 30 september 1947 gälla följande bestämmelser.

Järnvägsfrakter.

Mom. 1. Staten tillförsäkrar bolaget att till Riksgränsen respektive Svartön frakta den malm, som bolaget enligt § 3 äger bortfrakta från Kiirunavaara, Gellivare och Luossavaara gruvfält, mot följande avgifter per ton

A) för tiden 1 oktober 1927—31 december 1937

a) malm från Kirunavaara gruvfält		
Kiruna—Riksgränsen	kronor	2: 64
Kiruna—Svartön	»	3: 48
b) malm från Luossavaara gruvfält		
Kiruna—Riksgränsen	»	3: 21
Kiruna—Svartön	»	4: 17
c) malm från Gellivare gruvfält		
Malmberget eller Koskullskulle—Riksgränsen	»	3: 43
Malmberget eller Koskullskulle—Svartön	»	2: 75

B) för tiden från och med 1 januari 1938

Kiruna—Riksgränsen	»	3: 01
Kiruna—Svartön	»	3: 85
Malmberget eller Koskullskulle—Riksgränsen	»	3: 78
Malmberget eller Koskullskulle—Svartön	»	3: 10

Mom. 2. Därest efter den 30 september 1937 medelförsäljningspriset fritt ombord (exklusive agentprovision) för under ett bokslutsår från Narvik och Svartön skeppade malmkvantiteter från bolagets gruvfält överskjutit 16 kronor 75 öre per ton, skall bolaget såsom fraktökning för varje under året från ifrågavarande gruvfält bortfraktad ton malm erlægga ett belopp motsvarande en femtedel av angivna överskott. Denna fraktökning skall gäldas senast den 15 december näst efter bokslutsårets utgång.

Mom. 3. Det åligger bolaget att före den 1 juli varje år hos järnvägsstyrelsen anmäla den ungefärliga kvantitet, bolaget under närmast följande kalenderår vill frakta å järnvägen Svartön—Riksgränsen med angivande av hur stor del av kvantiteten beräknas skola fraktas från Kiruna respektive Malmberget eller Koskullskulle till Riksgränsen respektive Svartön. Bolaget äger icke påfordra, att fraktningen skall omfatta mer än sammanlagt under år 1928 en kvantitet av 7,500,000 ton, varav högst 6,000,000 ton till Riksgränsen och högst 2,500,000 ton till Svartön, under år 1929 en kvantitet av 8,000,000 ton, varav högst 6,500,000 ton till Riksgränsen och högst 2,500,000 ton till Svartön, under år 1930 en kvantitet av 8,500,000 ton, varav högst 6,500,000 ton till Riksgränsen och högst 3,000,000 ton till Svartön samt under år 1931 och följande år 9,000,000 ton, varav högst 7,000,000 ton till Riksgränsen och högst 3,500,000 ton till Svartön.

Därest bolaget önskar påfordra ökning av fraktkvantiteten utöver 7.5 respektive 8 och 8.5 miljoner ton, skall anmälan härom dock göras före den 1 juli under näst sista året före det, under vilket ökningen skall inträda.

Mom. 4. Staten fritager sig från ansvar för den minskning i den transporterade malm mängden, som kan uppstå, därest icke bolaget med största möjliga jämnhet fördelar malmsändningen på årets särskilda månader eller trafiken förhindras genom omständigheter, över vilka förvaltningen av statens järnvägar icke råder.

Mom. 5. Så framt ej bolaget självt vill ombestyras å dess spår och dess egen bangård erforderlig vagnflyttning och växling, åtager sig staten att utföra densamma, mot det att bolaget ersätter kostnaden för därvid använda lokomotiv och lokomotivpersonal, vilken kostnad beräknas efter samma grunder, som användas för fastställande av motsvarande kostnader för vagnflyttning å föreningsstationer i och för avräkning mellan statens

och enskilda järnvägar, ävensom statens järnvägars självkostnader för den vid nämnda växeltjänst använda trafikpersonalen, allt ökat med 10 procent.

Uppstå mellan staten och bolaget olika meningar om den fordrade ersättningens storlek, skall saken hänskjutas till avgörande av skiljemän enligt skiljemannalagen.

Mom. 6. Beträffande vagnarnas omloppstid skall gälla följande:

a) För transporter till Riksgränsen respektive Svartön, tagna var för sig, beräknas omloppstiden månadsvis på det sätt, att medeltal av omloppstid, från det varje vagn på bolagets begäran ställts till bolagets förfogande för lastning, till dess densamma efter skedd lossning återkommit till avsändningsstationen, toges för samtliga under månaden till bolagets förfogande för lastning ställda vagnar. För uppkommet överskott i tid av, för månaderna december, januari, februari och mars fem dagar, för övriga månader fyra dagar, betalar bolaget vagnhyra efter gällande taxa. I omloppstiden inräknas ej uppehåll, orsakat av naturhinder eller olycks-händelse.

b) Vid transporter till Svartön skola lika många vagnar, som under tiden klockan 18 ena dagen till klockan 18 påföljande söckendag ankommit lastade till Svartön, återlämnas tomma successivt senast under loppet av därpå följande söckendag. Försenas återlämnandet utöver denna tid av annan anledning än naturhinder eller olyckshändelse, erlägges av bolaget vagnhyra enligt gällande taxa, dock med avräknande av hyra, som eventuellt under samma månad erlagts för transporter till Svartön jämligt bestämmelsen i föregående stycke.

För magasinering i vagnar av malm i avvaktan på lossning samt för transporter mellan upplag sinsemellan eller mellan upplag och lastande fartyg tillhandahålla statens järnvägar utan avgift 150 malmvagnar per dag. Erfordras ett större antal vagnar, tillhandahålla statens järnvägar sådana i mån av tillgång mot vagnhyra enligt gällande taxa.

Bolaget tillhandahåller statens järnvägar ett antal av 100 malmvagnar av statens järnvägars typ, vilka vagnar utan någon ersättning till bolaget få disponeras för den allmänna malmtrafiken. Kostnaden för dessa vagnars underhåll bestrides av bolaget.

Mom. 7. Bolaget är berättigat att lasta vagn intill fem (5) procent över dess angivna bärighet. Frakt skall erläggas för vad per månad i vagnarna lastats, dock med iakttagande att, om vagnarna i medeltal för månaden icke lastats till sin angivna bärighet, frakt ändock skall erläggas efter den angivna bärigheten.

Mom. 8. Bolaget äger rätt att å Svartön disponera dels i och för malm-upplag staten tillhörig mark till den utsträckning befintligt utrymme sådant medgiver, dels ock bangård med omlastnings- och utlastningsviadukter samt andra anordningar. I mom. 1 angiven frakt för transporter till Svartön innebär ersättning jämväl för denna rätt.

Mom. 9. Eventuella transporter från Malmberget eller Koskullskulle till Riksgränsen skola av bolaget ordnas så, att för desamma kunna användas återgående vagnar, som begagnats för transport Kiruna—Svartön.

§ 14.

Därest sammanlagda inkomsten av järnvägen Svartön—Riksgränsen med bibanor till Malmberget och Koskullskulle under något år från och med den 1 januari 1927 räknat skulle understiga kostnaden för järnvägens Frakttillägg.

drift och underhåll, däri inräknad avsättning till förnyelsefond, jämte ränta å nuvarande och blivande anläggningskostnad för järnvägen, innefattande jämväl alla statens upplags-, lossnings- och lastningsanordningar å Svartön, skall LKAB erlägga ett frakttillägg motsvarande underskottet.

Avsättning till förnyelsefond skall ske enligt för Statens järnvägar för vederbörande år fastställda grunder. Fonden skall bokföras särskilt för järnvägen i fråga, och de till densamma avsatta medlen må endast användas till underhåll och ersättning vid samma järnväg.

Räntan å anläggningskostnaden skall under tiden 1927—1937 beräknas efter fem procent, därest den av bolaget under respektive år bortfraktade malmkvantiteten icke överstigit fem miljoner ton, och i annat fall efter fem procent jämte $\frac{1}{20}$ procent däröver för varje påbörjat hundratusental ton av bolaget fraktad malm över fem miljoner ton. Från och med den 1 januari 1938 beräknas räntan med utgående från sex i stället för fem procent vid en bortfraktad malmkvantitet av högst fem miljoner ton, men i övrigt på nyss angivet sätt.

Har bolagets utskeppning över Narvik och Luleå till följd av krig eller blockad under något år icke uppgått till 5,000,000 ton, skall bolagets skyldighet att utgiva frakttillägg inskränkas till att avse så stor del av tillägget, som svarar mot förhållandet mellan den verkliga utskeppade kvantiteten och 8,000,000 ton.

Oavsett vad sålunda stadgats, skall LKAB dock icke vara skyldigt vidkännas frakttillägg, därest under fem på varandra följande år, räknade i perioder, varav den första utgöres av åren 1927—1931, de sammanlagda kostnads- och räntebeloppen icke överstigit den sammanlagda inkomsten. I och för tillämpning av denna bestämmelse skall iakttagas, *dels* att bolaget icke skall vara skyldigt gälda på ett år enligt härovan angivna grunder belöpande frakttillägg, i den mån detsamma motsvaras av belopp, varmed inkomsten under det eller de föregående åren i femårsperioden överskjutit summan av kostnaderna och den beräknade räntan för samma år, *dels ock* att Statens järnvägar skola till bolaget återbetala erhållet frakttillägg, i den mån detsamma motsvaras av under något efterföljande år av femårsperioden uppkommet dylikt överskott.

Bolaget förbinder sig att inom en månad efter mottagandet likvidera av järnvägsstyrelsen enligt förestående bestämmelser utställd räkning på frakttillägg för ett förflutet år ävensom gälda sex procents ränta å frakttillägget från den dag, räkning blivit bolaget tillställd, till dess betalning sker.

Bolaget äger emellertid i vederbörlig ordning föra talan om återbekommande av vad bolaget anser sig hava fått betala för mycket samt att tillgodonjuta ränta å eventuellt restituerat belopp, från den dag det till järnvägsstyrelsen erlagts, efter den procent, som bolaget skulle fått vidkännas, om beloppet för tiden till återbetalningen behövt upplånas.

Vid dylik tvists avgörande skall parternas ställning i bevisningshänseende icke vara annan än den, parterna skulle innehaft i en rättegång, där det gällt för staten att utkräva beräknat frakttillägg; och åligger det alltså staten att återbetala vad som icke å statens sida styrkes hava varit bolagets skyldighet att enligt gällande avtal erlägga i frakttillägg.

LKAB tillerkännes befogenhet att genom särskild representant taga del av räkenskaperna för Statens järnvägar i den mån det erfordras för att följa beräkningarna av frakttilläggen.

§ 15.

Staten förbinder sig att icke, innan staten må hava begagnat sig av sin lösningsrätt enligt detta avtal till TGO tillhöriga stamaktier i LKAB, låta annan frakta för export avsedd järnmalm å järnvägen Svartön—Riksgränsen mot billigare avgifter än dem, som medgivits LKAB.

Andra malm-
befraktare.

§ 16.

LKAB förbinder sig att av den malm, som bolaget enligt detta kontrakt äger att bortfrakta från malmfälten i Kiirunavaara, Gällivare och Luossavaara, i främsta rummet leverera vad som, utav de malmsorter bolaget bryter, åstundas för järn- eller ståltillverkning inom Sverige, till de priser, som, efter hänsyn tagen till fraktkostnader och övriga på saken inverkande omständigheter, kunna anses överensstämmande med det vid köpet i allmänhet gällande prisläge. Denna förpliktelse gäller dock endast intill 20 procent av den kvantitet styckmalm med högst 0.03 procent fosfor och eljest intill 10 procent av den kvantitet av varje särskild malmsort, som bolaget bryter på grund av detta avtal.

Leveranser
till svenska
malmköpare.

Nu stadgade skyldighet gäller endast gentemot köpare, som för fullgörande av sina förpliktelser lämnar fullt tillfredsställande garanti, och skall i övrigt i avseende å bolagets leveransskyldighet enligt denna paragraf gälla följande.

a) Bolagets leveransskyldighet omfattar under första året, då leverans av malm enligt denna paragraf äger rum, högst tvåhundrausen (200,000) ton

och under nästpåföljande år högst fyrahundrausen (400,000) ton, varefter leveransskyldigheten småningom stiger, under iakttagande att därefter sammanlagda leveransskyldigheten under ett år i intet fall stiger med mer än etthundrafemtiotusen (150,000) ton utöver vad bolaget under nästföregående år enligt denna paragraf levererat.

b) I fråga om tiden för rekvisition skall gälla

1) beträffande styckmalm med högst 0.03 procent fosfor, att bolaget oberoende av tiden för rekvisitionen är skyldigt leverera intill tjugufemtusen (25,000) ton sammanlagt under ett år, men i övrigt icke är skyldigt leverera med mindre rekvisition göres,

där den enligt denna paragraf försålda malmen uppgår eller genom rekvisitionen tillgodoseende skulle uppgå till sammanlagt femtiotusen (50,000) ton, minst två år och,

där den skulle överstiga femtiotusen (50,000) ton, minst tre år före det år, då leverans skall äga rum, samt

2) beträffande övriga malmsorter, att bolaget oberoende av tiden för rekvisitionen är skyldigt leverera intill etthundrausen (100,000) ton sammanlagt under ett år, men icke är skyldigt leverera, med mindre rekvisition göres,

där den enligt denna paragraf försålda malmen uppgår eller genom rekvisitionen tillgodoseende skulle uppgå till sammanlagt tvåhundrausen (200,000) ton, minst ett år,

där den skulle uppgå till sammanlagt fyrahundrausen (400,000) ton, minst två år,

där den skulle uppgå till sammanlagt femhundrafemtiotusen (550,000) ton, minst tre år,

allt före det år, då leverans skall äga rum o. s. v., med ett års höjning i rekvisitionstiden för varje ytterligare kvantitet av etthundrafemtiotusen (150,000) ton.

c) Där så utan väsentlig olägenhet eller kostnad för LKAB kan ske, skall, om mottagaren så önskar, bolaget leverera den malm, som håller högst 0.015 procent fosfor, fränskild från övrig fosforfattig malm (med högst 0.03 procent fosfor).

d) Uppstå mellan bolaget och köpare olika meningar om, huruvida det av bolaget fordrade pris är skäligt, är bolaget pliktigt att, därest Kungl. Maj:t sådant fordrar, underkasta sig avgörande av skiljemän enligt skiljemannalagen.

§ 17.

Leveranser
från
Luossavaara.

LKAB åtager sig att, därest staten så påfordrar, utöver den kvantitet, som i § 3 omförmäles, årligen bryta och till ett pris, motsvarande självkostnaden, ökad med 10 procent, tillhandahålla staten eller den eller dem, till vilka staten överlåter sin rättighet, intill etthundratusen (100,000) ton malm från Luossavaara av olika malmsorter i samma proportion, som faller vid årets brytning i dess helhet.

Rörande bolagets leveransskyldighet enligt denna paragraf skall gälla följande.

a) Bolagets leveransskyldighet omfattar under första året, då leverans av malm enligt denna paragraf äger rum, högst femtiotusen (50,000) ton.

b) I fråga om tiden för rekvisition skall gälla, att bolaget, oberoende av tiden för rekvisitionen, är skyldigt att leverera intill tjugutusen (20,000) ton sammanlagt om året, men i övrigt icke är skyldigt att leverera, med mindre rekvisition göres,

där den enligt denna paragraf rekvirerade malmen uppgår eller genom rekvisitionens tillgodoseende skulle uppgå till sammanlagt femtiotusen (50,000) ton, minst ett år samt,

där den skulle överstiga femtiotusen (50,000) ton, minst två år före det år, då leverans skall äga rum.

c) Bolagets leveransskyldighet enligt denna paragraf inträder icke förrän två år efter dagen för detta kontrakts undertecknande.

d) I självkostnaden skall inräknas dels de direkta utläggerna för arbetslöner, material och transporter, dels andel i kontorskostnader och övriga allmänna omkostnader, dels ock andel i amortering och ränta å anläggningskostnaderna.

Självkostnaden må icke beräknas högre än den i bolagets räkenskaper beräknas för annan under året i Luossavaara bruten malm.

e) Om staten påfordrar granskning av beräkningen över självkostnaden, skall granskningen utföras av statens jourhavande revisor i LKAB, med rätt för honom att anlita av honom i samförstånd med bolaget utsett sakkunnigt biträde.

f) Staten må icke begagna sin rätt till malm enligt denna paragraf annat än för järn- eller ståltillverkning i landet.

g) därest naturhinder, krig, strejk, lockout, arbetarbrist eller annan driftstörning, varöver bolaget icke kan råda, vållar inskränkning i bolagets brytningsförmåga, upphör bolagets leveransskyldighet enligt denna paragraf, så länge hindret varar och i den mån hindret vållar inskränkning i brytningen; dock må staten icke vidkännas minskning i leveran-

sen i vidare mån än som svarar mot statsleveransens storlek i förhållande till bolagets samtliga avtalade leveranser från Luossavaara ifrågavarande år.

§ 18.

Mom. 1. Därest Mertainens Gruvaktiebolag vill upptaga driften vid det bolaget tillhöriga gruvfältet Mertainen, åtager sig LKAB, om Mertainens Gruvaktiebolag så önskar, att ombesörja driften och den därmed förenade försäljningsrörelsen utan annan gottgörelse än ersättning för därmed förenade kostnader, under förutsättning att rörelsen drives uteslutande för Mertainens Gruvaktiebolags räkning och Mertainens Gruvaktiebolag anskaffar allt för rörelsen erforderligt kapital.

Mertainen.

Mom. 2. Vidare medgiva TGO och LKAB, att Mertainens Gruvaktiebolag må från Mertainens gruvfält exportera järnmalm under förutsättning

a) att den exporterade kvantiteten icke må överstiga vad under året brutits för järn- eller ståltillverkning i Sverige, dock att, vid en sammanlagd årsbrytning av intill etthundrafemtio tusen (150,000) ton, av den brutna malmen må exporteras intill sjuttiofemtusen (75,000) ton,

b) att försäljningen för export sker genom LKAB eller TGO mot skälig försäljningsprovision,

c) att all Mertainens Gruvaktiebolags vinst, som överstiger lagstadgad avsättning till reservfond och sex procent ränta å av bolaget självt i rörelsen nedlagt kapital, användes till att nedsätta priset å den järnmalm, som levereras för järn- eller ståltillverkning inom Sverige.

§ 19.

Mom 1. TGO förbinder sig att begränsa exporten av malm från de Grängesbergs Gruvaktiebolag tillhöriga gruvor i Grängesberg, så att densamma efter år 1927 ej överstiger en miljon (1,000,000) ton årligen.

Grängesberg.

Denna förbindelse gäller även för det fall, att Grängesbergs Gruvaktiebolags gruvor skulle komma i annan ägares hand. Varder denna förbindelse under något år överträd, skall TGO under påföljande år till staten erlægga ett vite, beräknat efter fem (5) kronor per ton — dock minst 25 procent av exportpriset fob Oxelösund — för varje ton malm, som utöver den stadgade maximikvantiteten blivit exporterad.

Mom 2. TGO utlåter sig att av den kvantitet, som TGO enligt mom. 1 eljest ägt exportera, till staten eller den eller dem, till vilka staten överlåter sin rättighet, leverera intill etthundrafemtio tusen (150,000) ton årligen att levereras i olika malmsorter i samma proportion, som faller vid årets brytning i dess helhet.

Nu stadgade skyldighet gäller endast gentemot staten eller sådan köpare, som för fullgörande av sina förpliktelser lämnar fullt tillfredsställande garanti, och skall i övrigt i avseende å bolagets leveransskyldighet enligt denna paragraf gälla följande:

a) I fråga om tiden för rekvisition skall gälla, att TGO, oberoende av tiden för rekvisitionen, är skyldigt att leverera intill femtio tusen (50,000) ton sammanlagt under ett år, men i övrigt icke är skyldigt att leverera med mindre rekvisition göres,

där den enligt detta moment rekvirerade malmen uppgår eller genom rekvisitionen tillgodoseende skulle uppgå till sammanlagt etthundratusen (100,000) ton, minst ett år samt,

där den skulle överstiga etthundratusen (100,000) ton, minst två år före det år, då leverans skall äga rum.

b) Malmen skall levereras till ett pris, som fritt banvagn Grängesberg med tio procent understiger TGO:s exportpris fob Oxelösund under föregående år minskat med bolagets kostnad för järnvägsfrakt och ombordbringning.

c) Uppstå mellan TGO och köpare olika meningar om, huruvida det av TGO fordrade pris är skäligt, är TGO pliktigt att, därest Kungl. Maj:t sådant fordrar, underkasta sig avgörande av skiljemän enligt skiljemannalagen.

d) Staten må icke begagna sig av sin rätt till malm enligt denna paragraf annat än för tillgodoseende av malmbehov vid efter den 1 juli 1918 tillkommet företag för järn- eller ståltillverkning inom landet eller för efter samma tidpunkt verkställd utvidgning av redan förefintligt sådant företag.

e) Därest naturhinder, krig, strejk, lockout, arbetarbrist eller annan driftstörning, varöver TGO icke kan råda, vållar inskränkning i bolagets brytningsförmåga, upphör bolagets leveransskyldighet enligt denna paragraf, så länge hindret varar och i den mån hindret vållar inskränkning i brytningen; dock må staten icke vidkännas minskning i leveransen i vidare mån, än som svarar mot statsleveransens storlek i förhållande till bolagets samtliga avtalade leveranser från Grängesberg ifrågavarande år.

Mom. 3. Därest staten för järn- eller ståltillverkning i Sverige skulle önska ytterligare kvantiteter malm från gruvorna i Grängesberg utöver den i mom. 2 omförmälda kvantiteten, utfäster sig TGO att utöver den i mom. 1 angivna kvantiteten i nämnda gruvor bryta och tillhandahålla staten eller den eller dem, till vilka staten överläter sin rättighet, intill tvåhundra tusen (200,000) ton årligen att levereras i olika malmsorter i samma proportion, som faller vid årets brytning i dess helhet. Rörande leveransen av denna malm skola gälla samma bestämmelser, som i mom. 2 sägs.

Mom. 4. TGO:s förpliktelser enligt denna paragraf upphöra att gälla från den dag staten begagnar sin rätt till inlösen av de TGO tillhöriga aktierna i LKAB.

§ 20.

Statens övriga järnmalmshydrometer i Norrbotten.

Staten ansvarar för dels att den malm, som utom nu lagligen gällande utmål må finnas inom de i § 11 avsedda områden, icke, så länge staten ej begagnat sig av sin inlösningsrätt till stamaktierna, vare sig inmutas för annans räkning eller brytes, dels ock att under tiden till den 1 oktober 1947 den järnmalm, som finnes i staten nu tillhöriga gruvor och inmutade områden inom Syväjärvi, Nokutusvaara, Haukivaara, Svappavaara, Leveäniemi, Tansari eller Salmivaara malmfält eller i Mertainens Gruvaktiebolag nu tillhöriga gruvor och inmutade områden eller i de fyndigheter, som avses i § 21, icke brytes annat än för järn- eller ståltillverkning i Sverige, dock med det undantag, varom finnes stadgat i § 18 här ovan.

§ 21.

A.-B. Nordsvenska Malmfälts malmfyndigheter.

TGO förbinder sig att den 1 oktober 1927 till staten utan ersättning med äganderätt överlämna samtliga Aktiebolaget Nordsvenska Malmfält eller TGO den 22 mars 1927 tillhöriga gruvor och inmutade områden inom Norrbottens län.

§ 22.

LKAB förbinder sig att till G. E. Broms' rättssinnehavare utbetala den royalty, som enligt avtal den 11 februari och den 20 maj 1903 häftar vid bolagets egendom.

Broms'
royalty.

Staten ikläder sig betalningsskyldighet för den i omförmälda avtal bestämda royalty, i vad den vilar på Mertainens Gruvaktiebolags nuvarande egendom.

§ 23.

Mom. 1. Skulle den kvantitet järnmalm, som LKAB under tiden intill 1937 års utgång utskeppar över Svartön, något år understiga en myckenhet av en miljon tvåhundrausen ton eller varder något år utskeppningen helt inställd, åligger det bolaget att, såframt Kungl. Maj:t ej annat medgiver, till hamndirektionen i Luleå senast inom två månader efter årets utgång utgiva i förra fallet ett belopp motsvarande $16\frac{2}{3}$ öre för varje ton, varmed den under året utskeppade järnmalmskvantiteten understigit nyss angivna myckenhet, och i senare fallet tvåhundrausen kronor.

Ersättning åt
Luleå vid
minskad
malmskepp-
ning.

Mom. 2. Varder bolagets utskeppning av malm över Svartön väsentligen minskad eller helt inställd under mera än ett år i följd, skall ovan nämnda ersättningsbelopp av $16\frac{2}{3}$ öre för ton nedsättas andra året med en tiondedel, tredje året med två tiondedelar o. s. v., dock med iakttagande därav, att dylik nedsättning endast får beräknas i fråga om sådan del av bristen i den utskeppade malmkvantiteten, som motsvarar den kvantitet, för vilken närmast föregående år lämnats ersättning, samt att ersättningen för varje bristande tontal icke heller får bestämmas mera än $1\frac{2}{3}$ öre lägre än föregående års ersättning för motsvarande tontal.

§ 24.

LKAB förbinder sig att, därest Kungl. Maj:t ej annat medgiver, uppehålla brytningen inom Gällivare malmfält i sådan omfattning, att den därstädes varje år brutna malmen skall utgöra minst en fjärdedel av den under samma år vid Kiirunavaara malmfält brutna malmen; dock att bolaget, på grund av vad sålunda stadgats, i varje fall icke är skyldigt att inom Gällivare malmfält bryta mera än en miljon (1,000,000) ton malm om året. Bolagets förpliktelse att uppehålla brytningen i Gällivare gäller icke, i den mån arbetet därstädes inställts till följd av strejk eller lockout.

Upprätt-
hållande av
malmbryt-
ningen i
Gällivare.

§ 25.

Mom. 1. Staten äger den 30 september 1947 och sedermera vart tionde år den 30 september (således den 30 september 1957 etc.) rätt att inlösa de aktier i LKAB, vilka nu tillhöra eller intill sagda dag förvärvats av TGO.

Vill staten begagna denna rätt, göre därom för staten bindande tillsägelse hos TGO senast två år före inlösningsdagen.

Mom. 2. Lösesumman skall, med avdrag för vad av densamma proportionellt må kunna belöpa på stamaktier som ej ägas av TGO, uppgå till ett belopp lika med hälften av vinsten å 25 gånger 4,250,000 ton.

Med vinsten förstås i detta avseende LKAB:s medelnettovinst per ton enligt § 5 under den tioårsperiod, vars sista dag infaller två år före inlösningsdagen, ökad med den royalty av 1 krona 50 öre per ton, som under perioden må hava utgått till staten.

Rätt till in-
lösen å vissa
bestämda tid-
punkter.

Har under tioårsperioden sammanlagda fraktade kvantiteten icke uppgått till 42,500,000 ton, skall till grund för lösesummans beräkning i stället läggas en tiondedel av den verkliga fraktade kvantiteten.

Har bolagets utskjeppning över Narvik och Luleå till följd av krig eller blockad under ett eller flera bokslutsår under tioårsperioden icke uppgått till 6,000,000 ton per år, skall vid beräkning av medelnettovinsten per ton i stället för sagda år medtagas motsvarande antal närmast före tioårsperioden liggande år, under vilka utskjeppningen icke på angivet sätt påverkats.

Mom. 3. Den å de inlösta stamaktierna fallande delen av nettovinsten för det bokslutsår, vid vars slut inlösning ägt rum, skall tillfalla TGO.

Mom. 4. Äger inlösen rum, skall lösesumman erläggas efter statens val enligt ettdera av följande tre alternativ:

1) kontant å inlösningsdagen; dock med rätt för staten att dröja med erläggande av lösesumman eller någon del därav intill den 30 september nästföljande år, mot skyldighet för staten att meddela TGO dagen för inbetalningen en månad förut samt att erlægga fyra procent ränta å det resterande beloppet från inlösningsdagen till dess betalning sker;

2) med en femtedel å inlösningsdagen samt en femtedel jämte upplupna räntor den 30 september ett vart av de fyra närmast följande åren; skolande oguldna delar av lösesumman från inlösningsdagen förräntas efter fyra procent om året till och med den 30 september nästföljande år samt därefter med sex procent om året;

3) med en tiondel å inlösningsdagen samt en tiondel jämte upplupna räntor den 30 september ett vart av de nio närmast följande åren; skolande oguldna delar av lösesumman förräntas på sätt under 2) sägs.

Det åligger staten att senast inom två år före inlösningsdagen meddela bolaget, enligt vilket av dessa tre alternativ lösesumman kommer att erläggas.

Mom. 5. Från och med dagen efter den, då tillsägelse om inlösen skett, skall i fråga om 1) försäljning för export, 2) anställande av och anställningsvillkor för personal, 3) upprättande av agenturkontrakt och vidtagande av liknande anordningar för försäljning, 4) uppgörande av befraktningsavtal, allt i den mån sådana beslut avse tiden efter inlösningsdagen, såsom styrelsens beslut gälla den mening, som omfattas av flertalet av de av preferensaktieägarna utsedda ledamöterna av styrelsen. I händelse av lika röstetal skilje lotten.

Mom. 6. Kan, för det fall att staten ej begagnar sig av den här ovan i denna paragraf medgivna rätten att den 30 september 1947 inlösa TGO:s aktier i LKAB, uppgörelse ej träffas angående malmfrakter samt övriga i § 13 omnämnda villkor för LKAB:s malmfraktning å järnvägen Svartön—Riksgränsen för tiden efter den 30 september 1947, äger TGO senast ett år före nämnda dag påfordra, att inlösen äger rum på ovan angivna villkor dock med de förändringar, att den kvantitet malm, till vilken vid lösesummans beräkning hänsyn skall tagas, skall minskas från 4,250,000 ton till 3,750,000 ton eller, därest under tioårsperioden sammanlagda fraktade kvantiteten icke uppgått till 37,500,000 ton, till en tiondedel av den verkliga fraktade kvantiteten, samt att meddelande om sättet för lösesummans betalning ej behöver ske förrän senast den dag, då staten enligt vad nedan sägs lämnat TGO besked att inlösen skall äga rum. Har staten icke senast sex månader före den 30 september 1947 hos TGO gjort tillsägelse att staten är villig företaga av bolaget påfordrad inlösen, skall

vad som under den närmast föregående tiden varit avtalat rörande malmfrakter och övriga därmed sammanhängande villkor fortfara att gälla för tiden till och med den 30 september 1957.

Vad sålunda bestämts skall äga motsvarande tillämpning vid varje senare tillfälle, då inlösen enligt mom. 1 kan ifrågakomma.

§ 26.

Mom. 1. Skulle staten av en eller annan anledning finna det nödvändigt att företaga inlösen av stamaktierna i LKAB å annan tid än den, som anges i § 25, äger staten vid utgången av bokslutsåret efter det, då för staten bindande tillsägelse sker, dock tidigast den 30 september 1937, inlösa de aktier i LKAB, vilka nu tillhöra eller intill sagda dag förvärvats av TGO.

Inlösen å annan tid än i § 25 stadgas.

Lösesumman skall i så fall, med avdrag för vad av densamma proportionellt må kunna belöpa på stamaktier, som ej ägas av TGO, uppgå till ett belopp lika med 20 gånger halva LKAB:s årliga medelnettovinst enligt § 5, ökad med hela royaltyn enligt § 4, allt under den tioårsperiod eller, om inlösen sker före den 30 september 1940, den kortare tidsperiod efter den 30 september 1929, vars sista dag infaller ett år före inlösningsdagen.

Mom. 2. De i § 25 mom. 2 sista stycket samt mom. 3, 4 och 5 intagna bestämmelserna skola även gälla vid inlösen enligt denna paragraf, dock att meddelande om sättet för betalningen ej behöver ske förrän ett år före inlösningsdagen.

§ 27.

Staten utfäster sig att, om staten begagnar sig av inlösningsrätt enligt § 25 eller § 26, i den mån sådant lämpligen kan ske, bibehålla den hos LKAB anställda personal ävensom att svara för fortsatt utbetalning av då utgående, till beloppet rimliga pensioner och understöd åt tjänstemän och arbetare, som varit anställda vid nämnda bolag.

Pensioner m. m.

LKAB förbinder sig att i mån av behov sörja för beredande av tjänliga bostäder åt sina arbetare och i övrigt i vad på bolaget ankommer söka tillgodose deras trevnad.

§ 28.

Skulle under den tid, detta avtal äger bestånd, exporttull eller annan pålaga eller avgift, av vad slag det vara må, av svenska staten påläggas järnmalm, som brytes eller exporteras, förbinder sig staten att under förra hälften av nästpåföljande kalenderår gottgöra TGO och LKAB vad de av sagda grund måst slutligen vidkännas för malm, som brutits i någon uti denna överenskommelse avsedd fyndighet.

Skatte- och exporttullgaranti.

Därest under sagda tid något av nämnda två bolag eller ABGM måst vidkännas direkt beskattning, av vad slag det vara må, efter annan eller högre grund än som gäller för bolag med årlig inkomst uppgående till beloppet av nettovinsten för det svenska bankbolag, som under samma år haft den största nettovinsten, eller med förmögenhet uppgående till beloppet av förmögenheten hos det svenska bankbolag, som vid slutet av samma år ägt den största förmögenheten, skall staten under loppet av nästpåföljande kalenderår gottgöra detta bolag ej mindre vad bolaget nödgats utgiva utöver vad det bort utgiva, därest beskattning utgått efter samma grunder som för bolag med ovan sagda inkomst eller förmögenhet,

än även ränta å skillnadsbeloppet efter fyra procent om året; dock att, där beskattningen icke utgått efter annan eller högre grund än som gäller för bolag med en årsinkomst av en miljon femhundredratusen kronor eller med en förmögenhet av trettio miljoner kronor, gottgörelse, varom här är fråga, i intet fall skall äga rum.

§ 29.

Deposition
av hand-
lingar.

LKAB:s fånges- och åtkomsthandlingar till fastigheter samt in-teckningar, som jämlikt förut träffade överenskommelser äro satta i förvar hos Sveriges riksbank, skola kvarligga hos riksbanken såsom i taka händer mot åtagande av riksbanken att för LKAB:s räkning hålla handlingarna i förvar, intill dess staten må hava begagnat sig av sin lösningsrätt enligt detta kontrakt till stamaktier i LKAB, då handlingarna skola utlämnas till LKAB.

De handlingar, som för LKAB grunda åtkomst till gruvor och inmutade områden och vilka blivt i sammanhang med upptagande av lån för bolaget i bank nedsatta, så ock de in-teckningar, som blivt fastställda i LKAB:s förlagsin-teckningsbara egendom eller i bolagets fastigheter, skola, så snart och i den mån de frigöras från å dem nu vilande pantförbindelser, överlämnas till förvar åt Sveriges riksbank, med åtagande av riksbanken att för LKAB:s räkning hålla handlingarna i förvar, intill dess staten må hava begagnat sig av sin lösningsrätt enligt detta kontrakt till stamaktier i LKAB, då handlingarna skola utlämnas till LKAB.

§ 30.

Deposition
av aktier.

Mom. 1. TGO förbinder sig att icke utan Kungl. Maj:ts medgivande överlåta de aktier i LKAB, som TGO nu äger eller förvärvar, intill dess staten må hava begagnat sig av sin lösningsrätt till samma aktier; dock skall denna bestämmelse icke utgöra hinder för överlåtelse av aktier, i den mån sådan erfordras för uppehållande av aktieägarnas antal vid lagstadgat minimum.

Mom. 2. TGO medgiver att, till säkerhet för samtliga dess förbindelser enligt detta kontrakt med undantag av det i § 19 gjorda åtagande, de uti mom. 1 omförmälda aktier må utgöra pant; skolande i fråga om pantsättningen gälla vad i mom. 3 stadgas.

Mom. 3. För att trygga statens rätt till inlösen enligt §§ 25 och 26, så ock till fullgörandet av den i nästföregående mom. omförmälda pantsättning, skola i sammanhang med detta kontrakts undertecknande å statens vägnar samtliga 40,000 stamaktier i LKAB, försedda med överlåtelser in blanko, nedsättas såsom i taka händer hos Sveriges riksbank, med fullmakt för riksbanken att, sedan staten visat sig hava erlagt stadgad lösen för aktierna eller, i händelse staten tager i anspråk sådant betalningsansånd som i § 25 mom. 4 medgivits, efter inlösningsdagen tillställt TGO förbindelser å lösesummans belopp eller resterande del därav, allt jämte föreskriven ränta, överlämna aktierna med ifyllt överlåtelse till staten samt mot åtagande av riksbanken

att, så länge statens rätt till inlösen består, hålla aktierna i förvar och icke till annan utlämna desamma, samt

att varje år, sedan ordinarie bolagsstämma med LKAB hållits, till TGO utlämna föregående års vinstkuponger, dock att, om staten med laga kraft ägande dom visar, att staten på grund av detta kontrakt äger fordran, för

vilken aktierna jämlikt mom. 2 häfta såsom pant, staten är berättigad att utbekomma vinstkuponger till så stort antal, som fordras till täckande av dess fordran.

§ 31.

Denna överenskommelse utgör icke hinder för upplösning av ABGM, så snart bolaget anser sådant lämpligt, dock att detta icke verkar någon inskränkning i TGO:s förbindelser enligt detta kontrakt.

AB. Gellivare malmfält.

§ 32.

TGO ikläder sig ansvarighet såsom för egen skuld för alla de förbindelser, som LKAB genom detta kontrakt åtagit sig, dock ej för LKAB:s skyldighet att utgiva fraktersättning för malm, som fraktas å järnvägen Svartön—Riksgränsen. Skulle staten inlösa TGO tillhöriga aktier i LKAB, upphör TGO:s ansvarighet för tiden efter inlösningsdagen.

Ansvarsförbindelse.

§ 33.

De rättigheter, som på grund av detta kontrakt tillkomma LKAB, må icke utan statens samtycke å annan överlåtas.

Kontraktsöverlåtelse.

Bilaga III.

Bolagsordning
för
Luossavaara-Kiirunavaara Aktiebolag.

§ 1.

Detta bolag är grundat på aktier med begränsad ansvarighet i enlighet med kungl. förordningen angående aktiebolag den 6 oktober 1848 och benämnes »Luossavaara-Kiirunavaara Aktiebolag».

§ 2.

Bolagets ändamål. Bolagets ändamål är att å Luossavaara och Kiirunavaara malmfält och andra orter inom Norrbottens län idka gruvdrift, så ock att bedriva malmförädlingsverksamhet jämte annan i samband med gruvdriften stående rörelse.

§ 3.

Styrelsens säte. Bolagets styrelse har sitt säte i Stockholm.

§ 4.

Aktiekapitalet. Bolagets aktiekapital skall utgöra minst åttio och högst tvåhundrafyrtio miljoner kronor, och skall varje aktie lyda å ett tusen kronor.

Aktierna skola vara dels preferensaktier och dels stamaktier, med lika många av vardera serien.

Rätt till utdelning. Den utdelningsbara nettovinsten skall för varje särskilt bokslutsår lika fördelas på antalet ton malm, som från bolaget tillhöriga gruvor under året fraktats å järnvägen Svartön—Riksgränsen. Denna nettovinst per ton skall fördelas mellan preferens- och stamaktier på följande sätt:

a) För tiden från och med den 1 oktober 1927 till och med den 30 september 1947 tilldelas preferensaktierna ett belopp per ton, som med sjuttiofem öre understiger halva nettovinsten per ton. Återstoden av nettovinsten tilldelas stamaktierna.

b) För tiden från och med den 1 oktober 1947 skall nettovinsten per ton i vad den belöper på en under bokslutsåret bortfraktad kvantitet av intill 3,750,000 ton malm, delas lika mellan preferens- och stamaktier och, i vad den belöper på överskjutande kvantiteter, fördelas med två tredjedelar till preferensaktierna och en tredjedel till stamaktierna.

För preferensaktiernas innehavare gälla, med avseende å rätt att deltaga i val av styrelse och revisorer ävensom att i övrigt utöva rösträtt å bolagsstämma, de bestämmelser, som i §§ 10, 14 och 17 här nedan stadgas.

§ 5.

Aktiebrev. Å varje aktie utfärdas aktiebrev, ställt till viss man och med den lydelse i övrigt och de underskrifter å bolagets vägnar, som vid bolagsstämma beslutas; kunnande dock, där aktieägare så önskar, flera aktier i ett aktiebrev sammanföras. Aktiebrev skall tydligen utmärka, huruvida det avser stamaktie eller preferensaktie.

§ 6.

Stamaktie må förutom av svenska staten och Trafikaktiebolaget Gränsgesberg—Oxelösund ägas eller innehavas endast av svensk undersåte eller av svenskt handelsbolag, vari icke finnes utländsk bolagsman, eller av svenskt aktiebolag, i vars bolagsordning dels finnes föreskrivet, att aktie i bolaget ej må ägas eller innehavas av utlänning, och dels i övrigt finnes intaget sådant förbehåll, som omförmäles i 2 § av lagen den 30 maj 1916 om vissa inskränkningar i rätten att förvärva fast egendom eller gruva eller aktier i vissa bolag.

Stamaktier.

Preferensaktier må endast ägas av svenska staten, dock att staten må under iakttagande av härovan angivna förutsättningar till annan överlåta aktie, om och i den mån sådant fordras, för att antalet aktieägare icke skall nedgå under lagstadgat minimiantal.

Preferensaktier.

Alla aktier skola av bolagets styrelse i nummerföljd införas i en för sådant ändamål inrättad, för en var vid anfordran tillgänglig registerbok, uti vilken för varje aktie upptages aktietecknarens namn, yrke och hemvist samt de med äganderätten skeende förändringar, som hos styrelsen anmälas.

Registerbok.

§ 7.

Så länge bolagets verksamhet fortfar och innan alla dess gällande skulder blivit gottgjorda, må vidare utdelning emellan bolagsmännen icke göras, än att, enligt sista bokslut och det ej äldre än för näst föregående år, överskott finnes, motsvarande minst två procent av tecknade aktiekapitalet.

Utdelning.

§ 8.

Aktie är i förhållande till bolaget odelbar, vadan, om flera bliva gemensamt ägare av en aktie, de må allenast genom en person sin rätt i bolaget utöva och bevaka.

Akties odelbarhet.

§ 9.

Aktieägare är icke förbunden till någon betalning utöver aktiens belopp, därest han icke till vidare ansvarighet sig särskilt utfäst, men hava aktieägare såsom styrelseledamöter eller å bolagsstämman deltagit i beslut, stridande mot denna bolagsordning eller gällande förordning om aktiebolag, vare de, som beslutet fattat, en för alla och alla för en, skyldiga att ersätta all därigenom uppkommande skada.

Aktieägares ansvar.

Aktieägare är icke berättigad att i annan ordning, än denna bolagsordning uttryckligen medgiver, taga del av bolagets räkenskaper eller fordra redovisning för dess förvaltning.

Aktieägares rätt att granska bolagets förvaltning.

§ 10.

Bolagets angelägenheter handhavas av en styrelse, bestående av åtta ledamöter med lika antal suppleanter, av vilka stamaktieägarna utse fyra ledamöter och fyra suppleanter för ett år i sänder samt preferensaktieägarna utse fyra ledamöter och fyra suppleanter för en tid av fyra år så, att en styrelseledamot och en suppleant avgå varje år; och skall i följd härav, när styrelseledamöter och suppleanter av preferensaktieägarna första gången väljas, av vartdera slaget utses en för blott ett år, en för

Styrelsens sammansättning.

två år och en för tre år. Därest av preferensaktieägarna utsedd styrelseledamot eller suppleant avgår före utgången av den tid, för vilken han blivit vald, skall ny person utses för endast den återstående tiden. Styrelseledamöter och suppleanter skola vara i Sverige bosatta svenska undersåtar.

Sättet för val av styrelse.

Styrelsen har att ställa sig till efter rättelse de föreskrifter angående bolagets förvaltning, som av bolagsstämma varda styrelsen meddelade; dock att därigenom icke får ske rubbning i vad uti § 12 mom. 4 här nedan är stadgat om styrelsens beslutanderätt i vissa frågor.

§ 11.

Undertecknande av skriftliga handlingar.

Bolagets firma tecknas av den eller de styrelseledamöter, som därtill av styrelsen utses; dock att reverser, pantförskrivningar, borgensförbindelser och kreditavtal för att vara gällande skola vara undertecknade jämväl av den bland de av preferensaktieägarna utsedda ledamöterna, som därtill av Kungl. Maj:t bemyndigats.

Jämväl andra avtal eller andra handlingar, varom i § 12 mom. 4 sägs, skola för att vara gällande vara undertecknade även av antingen senast nämnde styrelseledamot eller ock två andra av de av preferensaktieägarna utsedda styrelseledamöterna.

§ 12.

Styrelsens sammanträden och beslut.

Mom. 1. De av stamaktieägarna valda styrelseledamöterna äga att inom styrelsen utse ordförande och verkställande direktör. Vid förfall för den ordinarie ordföranden skall den bland de av stamaktieägarna valda styrelseledamöterna, som dessa härtill utse, inträda i hans ställe såsom ordförande. Därest staten, som enligt särskilt avtal äger rätt att, dels på vissa bestämda dagar och dels i viss annan ordning, efter i förväg gjord tillsägelse inlösa Trafikaktiebolaget Grängesberg—Oxelösund tillhöriga stamaktier, behörigen gjort dylik tillsägelse, äga de av preferensaktieägarna valda styrelseledamöterna att utse ordförande och ersättare för honom för tiden efter den ordinarie bolagsstämma, som närmast föregår inlösningsdagen, samt verkställande direktör för tiden efter inlösningsdagen.

Vid val av ordinarie ordförande och verkställande direktör skola vara tillstädes minst tre av de styrelseledamöter, vilka äga att i beslutet deltaga. Beslut fattas genom enkel röstpluralitet.

I händelse av lika röstetal skilje lotten.

Mom. 2. Styrelsen sammanträder på kallelse av ordföranden eller verkställande direktören, så ofta ärendenas behandling sådant fordrar. Sammanträde skall ock utlysas, när sådant av minst två styrelseledamöter påfordras.

Mom. 3. Styrelsen må ej fatta beslut, därest icke minst två av de av stamaktieägarna och minst två av de av preferensaktieägarna utsedda ledamöterna äro närvarande. Frågor av större betydelse skola, därest minst två av sistnämnda ledamöter så påfordra, behandlas vid två styrelsesammanträden med minst en veckas mellanrum.

Vid omröstning inom styrelsen räknas rösterna efter huvudtalet; dock att, därest vid något tillfälle de av stamaktieägarna och de av preferensaktieägarna utsedda styrelseledamöterna ej äro till lika antal närvarande, röstetalet för envar utav vardera sidans styrelseledamöter skall vara lika med antalet av de från motsatta sidan tillstädeskomna styrelseledamöterna. Därest ej annat föranledes av bestämmelserna i mom. 4 här

nedan, skola besluten bestämmas genom enkel röstpluralitet och, i händelse röstetalen utfalla lika för olika meningar, ordföranden äga utslagsröst.

Mom. 4. Beslut om rättshandling, som innefattar åtagande för längre tid än intill den i det i mom. 1 omnämnda särskilda avtalet bestämda, efter beslutet närmast infallande dag, då staten med tillämpning av bestämmelserna i sagda avtal kan inlösa Trafikaktiebolaget Grängesberg—Oxelösund tillhöriga stamaktier, är ej giltigt med mindre det biträdes av minst två av de av preferensaktieägarna valda styrelseledamöterna eller ock av den bland dem, som erhållit sådant bemyndigande av Kungl. Maj:t som i § 11 här ovan sägs.

Har i behörig ordning tillsägelse om inlösen av ifrågavarande aktier skett, skall i fråga om försäljning för export, anställande av och anställningsvillkor för personal, upprättande av agenturkontrakt och vidtagande av liknande anordningar för försäljning samt uppgörande av befaktningensavtal, allt i den mån sådana beslut avse tiden efter inlösningsdagen, såsom styrelsens beslut gälla den mening, som omfattas av flertalet av de av preferensaktieägarna valda ledamöterna. I händelse av lika röstetal skilje lotten.

Mom. 5. Vid styrelsens sammanträden skall alltid föras protokoll, som justeras av ordföranden och en annan av styrelsen därtill utsedd ledamot.

§ 13.

Verkställande direktören har att ställa sig till efterrättelse den instruktion, som av styrelsen för honom utfärdas.

Han är jämväl, utan särskilt bemyndigande av styrelsen, behörig att, själv eller genom ombud, tala och svara för bolaget samt att å bolagets vägnar emottaga stämningar och andra rättsliga meddelanden.

Verkställande direktörens befogenhet.

§ 14.

Bolagets rörelseår räknas från och med den 1 oktober till och med den 30 påföljande september. De över bolagets rörelse förda räkenskaperna skola således för varje år under den 30 september i fullständigt bokslut sammanföras. Bokslutet skall vara verkställt före utgången av november månad.

Räkenskaper och revision.

Granskning av bolagets räkenskaper och förvaltning skall, sedan bokslutet upprättats, ofördröjligen verkställas av därtill utsedda revisorer, av vilka preferensaktieägarna utse två jämte en suppleant för dem samt stamaktieägarna två jämte en suppleant för dem. De revisorer, som skola utses av stamaktieägarna, väljas årligen å ordinarie bolagsstämma för tiden till nästa ordinarie bolagsstämma. Uppdraget för de revisorer, som utses av preferensaktieägarna, skall avse samma tid.

Styrelsen skall till revisorerna överlämna skriftlig berättelse om bolagets förvaltning och ställning jämte förslag till utdelning av tillgängliga vinstmedel.

Över granskningen avgives skriftlig berättelse, däri ansvarsfrihet för styrelsen skall antingen tillstyrkas eller avstyrkas; ägande revisorerna att i avseende å vinstens fördelning ävensom beträffande bolagets blivande förvaltning framställa de förslag vartill de finna anledning.

Revisionsberättelsen, jämte därtill hörande handlingar, skall till styrelsen avlämnas före den 15 december och därefter hållas för aktieägarna

tillgänglig å bolagets kontor i Stockholm intill ordinarie bolagsstämma. Revisorerna äga att under den tid, för vilken de äro utsedda, när helst de önska, taga kännedom om bolagets räkenskaper och förvaltning.

§ 15.

Bolags-
stämma och
kallelse
därtill.

Bolagsstämma skall hållas i Stockholm.

Ordinarie bolagsstämma sammanträder årligen senast under december månad.

Extra bolagsstämma kan av styrelsen sammankallas, då viktiga angelägenheter sådant föranleda. Därest innehavare av aktier för minst en tiondel av tecknade aktiekapitalet förena sig i yrkande om extra bolagsstämmas sammankallande, eller därest revisorerna sådant begära, vare styrelsen pliktig att utfärda kallelse till sådan stämma, i förra fallet inom två veckor och i senare fallet inom en vecka, efter det dylik annälan skriftligen och med utsättande av det ärende, som skall förekomma å stämman, blivit gjord.

Undandraget sig styrelsen att på revisorernas yrkande sammankalla bolagsstämma, vare revisorerna oförhindrade att själva utfärda kallelse till bolagsstämma.

Kallelse till bolagsstämma utfärdas genom kungörelse, som införes tre gånger i allmänna tidningarna samt den eller de tidningar, bolaget å ordinarie bolagsstämma må hava beslutit, första gången högst en månad och sista gången senast två veckor före ordinarie stämma och senast en vecka före extra stämma. Kallelse till extra stämma må dock i stället kunna ske genom skriftligt meddelande, som minst en vecka före stämman inlämnas till finansdepartementet, samt genom rekommenderade brev med allmänna posten, vilka minst en vecka före stämmodagen utsändas till varje annan aktieägare än svenska staten.

I kallelse till extra bolagsstämma skall meddelas uppgift å de ärenden, som vid stämman skola förekomma. Ärenden, varom sådan uppgift ej meddelats, må ej å stämman handläggas. Vad nu är sagt om extra bolagsstämma gälle ock om ordinarie bolagsstämma, där fråga är om sådant ärende, som i § 22 omförmäles.

§ 16.

Bolagsstäm-
mans be-
fogenhet;
ordförande-
val och pro-
tokollföring
vid bolags-
stämma.

Bolagsstämma representerar samtliga aktieägare, i följd varav därvid lagligen fattat beslut är för bolaget bindande. Ordförande för bolagsstämma väljes av närvarande aktieägare efter huvudtalet. Över vad vid stämman förekommer skall föras protokoll, vilket justeras av ordföranden jämte den eller de vid stämman närvarande aktieägare, som därtill av stämman utses.

§ 17.

Aktieägares
rösträtt.

Aktieägares talan vid bolagsstämma må föras antingen av honom själv eller ock av hans befullmäktigade ombud eller annan laga ställföreträdare. Tillhör aktie svenska staten, föres talan därför av den, som av Kungl. Maj:t därtill förordnas.

Preferensaktier medföra endast en tiondels röst för varje aktie.

§ 18.

Omröstning vid bolagsstämma sker öppet, dock att val verkställas med slutna sedlar, därest någon aktieägare sådant yrkar. Om vid uppkommande meningsskiljaktighet de avgivna rösterna utfalla med lika antal mot varandra, skilje lotten dem emellan.

Beslut å bolagsstämma rörande arvode eller tantième vare icke giltigt med mindre det biträts av röstande, som företräda mer än hälften av preferensaktiekapitalet.

Sätt för omröstning och beslutsfattande vid bolagsstämma.

§ 19.

Vill aktieägare framställa förslag till behandling vid ordinarie bolagsstämma, skall förslaget, för att kunna å stämman förekomma, skriftligen avfattat, till styrelsen avlämnas minst tio dagar före stämman.

Över sådant förslag skall styrelsen till bolagsstämman avgiva skriftligt yttrande.

Förslag av enskild aktieägare.

§ 20.

Vid ordinarie bolagsstämma skola följande ärenden förekomma:

- 1:o) val av ordförande vid stämman;
- 2:o) de i styrelsens och revisorernas berättelse förekommande frågor;
- 3:o) betämmande av vinstutdelning;
- 4:o) val av styrelseledamöter och revisorer;
- 5:o) val av suppleanter för styrelseledamöter och för revisorer;
- 6:o) övriga av bolagsstämmans prövning beroende ärenden;
- 7:o) fråga, som blivit av aktieägare väckt i den ordning, som i § 19 sägs, eller som av styrelsen kan varda framställd.

Under en vecka närmast före stämman skall å bolagets kontor i Stockholm tillhandahållas aktieägarna uppgift å de ärenden, vilka skola å stämman förekomma.

Ärenden vid ordinarie bolagsstämma.

§ 21.

I händelse av vägrad ansvarsfrihet för styrelsen skall bolagsstämma besluta, huru bolagets talan mot styrelsen skall föras. Har talan mot styrelsen ej blivit anställd inom natt och år, från det ordinarie stämman hölls, skall så anses, som om ansvarsfrihet blivit beviljad.

Talan i händelse av vägrad ansvarsfrihet.

§ 22.

Beslut om ändring av bolagsordning, om utsläppande av aktier utöver minimikapitalet, om försäljning av bolaget tillhörig fast egendom eller gruva eller del därav, om bolagets upplösning eller om nedläggande av gruvdriften vare ej giltigt, med mindre beslutet blivit av Kungl. Maj:t godkänt.

Beslut, som fordra Kungl. Maj:ts godkännande.

§ 23.

Då upplösning av bolaget sker och sedan räkenskaperna för sista tiden blivit avslutade, skall årsstämmning å bolagets okända borgenärer sökas.

I övrigt skall, efter det styrelsen därom gjort förslag, sättet för uppgörandet av bolagets angelägenheter bestämmas genom beslut å bolagsstämma, dock med iakttagande att all bolagets gäld varder betald, innan utdelning till delägare sker.

Årsstämmning och likvidation.